İNANÇ KİTAPLARI SERİSİ - 4

KİTAPLARA İMAN

PROF. DR. İLYAS ÇELEBİ

DİB YAYINLARI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI – 1073
İLMİ ESERLER : 177
İNANÇ KİTAPLARI SERİSİ – 04

Genel Koordinatör
Prof. Dr. Mehmet Emin ÖZAFŞAR

Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Koordinasyon
Yunus AKKAYA

Editör
Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU

İmlâ
Yrd. Doç. Dr. İsa KAYAALP

Baskı Takip
Mahir KILINÇ

Grafik & Tasarım
Emre YILDIZ
Mücella TEKİN

1. Baskı, Ankara 2017

ISBN 978-975-19-6295-9
2017-06-Y-0003-1073
Sertifika No: 12931

Baskı
Aral Ajans
Tel: (0 312) 433 27 25

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 19.02.2013/59
© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 – 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış

Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: (0.312) 295 71 53 - 295 71 56
Faks: (0.312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

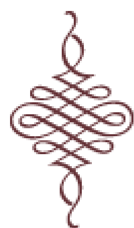
İNANÇ KİTAPLARI SERİSİ - 4

KİTAPLARA İMAN

PROF. DR. İLYAS ÇELEBİ

DİB YAYINLARI

TAKDİM

İslâm dini kategorik olarak inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere üç alandan oluşur. İman alanı temel alan olup, diğer ikisi bunun üzerine kurulur. Sorunlu bir iman alanı sağlıklı bir ibadet ve ahlak hayatı ortaya koyamaz. Kur'ân-ı Kerim'in sıklıkla imana vurgu yapması, hemen her vesile ile ulûhiyete dikkat çekmesi; kıyamet, ahiret, hesap, cennet ve cehennem gibi konulara göndermede bulunması bundan dolayıdır. Yüce Allah'ın iman edenlere seslenerek, "Ey müminler, iman ediniz" diye başlayan şu ayeti, iman alanının müminler için her zaman canlı tutulması gerektiğine işaret eder: "Ey iman edenler! Allah›a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah›ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur." (Nisâ 4/136).

Toplumu din konusunda aydınlatmak, İslâm'ın inanç, ibadet ve ahlakla ilgili işlerini görmekle yükümlü olan Diyanet İşleri Başkanlığı, bugüne kadar yayımladığı eserlerde, doğrudan veya dolaylı olarak inanç konularına yer vermiş ve önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir. Ancak bu alanın hem sürekli beslenip güçlendirilmesi gereken bir alan olması hem de her seviyeden insanımızın yararlanabileceği orta hacimde temel bir kitap ile imanın altı esasından oluşan bir setin hazırlanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Bu ihtiyaçtan hareketle Din İşleri Yüksek Kurulu, Dini Yayınlar Genel Müdürlüğümüzle işbirliği yaparak bir proje hazırlamış, önce bu kitapların içerik, yöntem, dil ve üslup özelliklerini belirlemiş, sonra da hayatını akaid ve kelâm alanına vakfetmiş Prof. Dr. Bekir Topaloğlu'nun editörlüğünde liyakatli kalemlerle görüşerek projeyi hayata geçirmiştir.

İslâm'ın temel bilgi kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim ve hadislere dayanan, gerekmedikçe felsefi ve teolojik tartışmalara girmeyen, bir bütün hâlinde İslâm inanç esaslarını önümüze koyan bu eserlerin yararlı olmasını diliyor, emeği geçen hocalarımıza teşekkür ediyoruz.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

ÖN SÖZ

Allah Teâlâ, yarattığı varlıklar içinde sadece insanı akıl ve irade sahibi kılmış, verdiği bu yetenekler karşılığında da onu kendi haline bırakmayıp yapıp ettiklerinden sorumlu tutmuş, imtihana tâbi kılmıştır.

Bilindiği üzere Allah Teâlâ Hz. Âdem'i yarattığında, ona, meleklerin de bilgi sahibi olmadığı bazı isimleri öğretmiştir. İnsan, bu önbilgilerle yola çıkmış, cennette bir müddet iskân edildikten sonra dünyaya gönderilmiştir. İnsan için asıl imtihan alanı (darü'l-mihne) burasıdır. Rahmân ve Rahîm sıfatlarına sahip olan Yüce Yaratıcı, Hz. Âdem'i yeni vatanında da kendi haline bırakmayarak ömrünü geçireceği bu ortamı ona tanıtmış, kendisi ile olan irtibatının nasıl olması gerektiğini beyan etmiştir. O da bu genel bilgiler çerçevesinde Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirmiş ve dünya ile ilişkilerini sürdürmüştür.

İnsanoğlunun yeryüzündeki serüveni böylece başlamıştır. Akletme, bilme ve idrak etme yeteneklerine sahip olan insanoğlunun, belki de imtihanın gereği olarak unutma ve yanılma özelliklerine de sahip olduğunu biliyoruz. İnsanların, bu özellikleri sebebiyle zaman zaman peygamberler tarafından kendilerine öğretilen bilgileri unutarak yanlış yollara saptıklarını ve hatalı uygulamalar içine girdiklerini, bunun üzerine de Allah Teâlâ'nın yeni peygamberler göndererek onları yeni kitap ve bilgilerle donattığını görüyoruz. Sözkonusu peygamberler gönderildikleri toplulukları uyararak hata ve yanlışlarından dönmelerini istemişlerdir. Peygamberlere ve kitaplara imanın Âmentü'nün esasları içinde yer almasının hikmet ve mahiyeti budur.

Bütün peygamberlerin dile getirdikleri ve ortaklaşa vurgu yaptıkları birtakım konular olmakla beraber özellikle helâl ve haram, emir ve yasak gibi zamanın ihtiyaç ve şartları ile ilgili olan ve literatürde ahkâm veya şeriat olarak ifade edilen buyruklar, çoğu zaman peygamberden peygambere değişmektedir. İlâhî dinler, insanların dünya ve ahiret saadetini öngördükleri için muhatap aldığı kişilerin özel konumunu da ihmal etmemiştir. Peygamberlerin kitapla donatılmasını gerekli kılan diğer bir husus ta budur.

Bütün peygamberler gibi ilâhî kitaplar da aynı amaçla gönderilmiştir. Mesajlarında ortak konular yanında birbirlerinden farklı olarak dile getirdikleri hususların olması, onların gönderiliş amaç ve maksatlarını değiştirmez. Bu nedenle bizler, aralarında ayırım yapmaksızın bütün peygamberlere inandığımız gibi, yine aralarında ayırım yapmaksızın bütün ilâhî kitaplara da inanırız. Konunun Âmentü'de "Kitaba (Kur'an'a) İman" şeklinde değil, "kitaplara İman" şekinde yer alması bundan dolayıdır.

İlâhî kitaplarla ilgili önemli bir husus da onların, muhatapları tarafından doğru anlaşılmasıdır. Bu çerçevede en son gönderilen ilâhî kitap olan Kur'ân-ı Kerim'in doğru anlaşılması da, onun muhatapları olan bizler açısından çok önemlidir.

Kur’an’a iman etmek demek, onunla bize gönderilen mesajları doğru anlamak, bu mesajların yüce Allah’ın buyrukları olduğunu kabullenmek ve gereklerini yerine getirmek demektir. Allah Teâlâ’nın, son peygamberi Muhammed Aleyhisselâm’a gönderdiği şekilde, tahriften korunmuş olarak bize kadar gelmiş bulunan yüce kitabımız Kur’ân-ı Kerim elimizdedir. Bunun için yüce Rabbimize ne kadar şükretsek azdır. Bu şükrün edası ona inanmak, onu anlamak ve gereği ile amel etmek şeklinde olabilir.

Yüce Rabbimiz’den sözlerimizi feyizli kılmasını dilerken kalplerimizi Kur’an’ın nuruyla parlatmasını, yolumuzu onun hidayeti ile aydınlatmasını ve sağa sola sapmadan ortaya koyduğu sırat-ı müstakimde bizi sabit kadem kılmasını niyaz ederiz.

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
27.11.2014

GİRİŞ

I. TEMEL ESASLAR

A. İlâhî Kitaplara İman Etmenin Gereği

Kitap kelimesi “yazıların toplandığı yapraklar, iki kapak arasına alınmış sayfalar” anlamına geldiği gibi, birisine gönderilen mektup mânasına da gelir. Kur’ân-ı Kerim’de, “Allah tarafından peygamberlere indirilen ilâhî vahiyler ve bu vahiyleri içeren ilâhî metinler” anlamında kullanılır. Söz konusu metinlerin kısa olanlarına **suhuf**, geniş muhtevalı olanlarına da **kitap** denilir. Birçok âyette Tevrat, İncil ve Kur’an’ın muhtevalarından bahsedilir.

Türkçe’de ilâhî kitap karşılığında “kelâm-ı kadîm, semavî kitap, kütüb-i münzele, kütüb-i mukaddese” gibi terkipler de kullanılmaktadır. Allah Teâlâ görevlendirdiği peygamberlere vahiyler göndermiş, bu vahiyler yoluyla onları yönlendirmiş, nasıl hareket edeceklerini kendilerine bildirmiştir. Söz konusu vahiyler peygamberlerin bir kısmına kitap gönderme şeklinde, bir kısmına ise önceki peygambere gönderilen kitabı tebliğ ederken nasıl hareket edeceklerini belirleme tarzında olmuştur.

Kur’ân-ı Kerim bize tek bir kitaba yani sadece Kur’an’a değil, Allah nezdinden gönderilen bütün kitaplara inanmamızı emretmektedir. Ayrıca Kur’an’da hem Hz. Peygamber’den hem de müminlerden Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman etmeleri ve Allah’ın peygamberleri arasında ayırım yapmamaları istenmektedir.[1]

Kitaplara iman, Cenâb-ı Hakk’ın insanlar arasından seçtiği peygamberlerin bir kısmına kitaplar gönderdiğine, bu kitapları benimseyip gereği ile amel edenlerin dünya ve âhiret mutluluğuna ulaşacaklarına inanmak demektir. Bizler, ilâhî kitaplara, Allah tarafından gönderilen aslî şekilleriyle inanırız. Kur’an, ilâhî kitaplar arasında ayırım yapmaksızın tamamına inanmayı emreder. Müslümanlar olarak bizler, Kur’an gibi Hz. Mûsâ’ya indirilen Tevrat’a ve Hz. Îsâ’ya gönderilen İncil’e de inanırız. Dolayısıyla günümüzdeki Ehl-i kitabın mümin vasfını kazanabilmeleri için kendi kitapları yanı sıra Kur’an’a da inanmaları gerekir.

Bütün peygamberler aynı amaçla gönderildikleri gibi bütün ilâhî kitaplar da aynı maksatla indirilmiştir. Nitekim Resûl-i Ekrem, İslâm’ı bir binaya, kendisi ile diğer peygamberler arasındaki ortak noktayı da bu binanın duvarlarını oluşturan kerpiçlere benzetmiştir.[2] Şüphesiz kerpiçlerin yapısı benzer olduğu gibi duvardaki görevleri de birbirine benzer. Dolayısıyla bunlar arasında fark gözetmemek, bir kısmını kabul edip diğerlerini kabul etmemek gibi bir durum söz konusu değildir: “Şu da bir gerçektir ki Meryem oğlu Îsâ, ‘Ey İsrâiloğulları! Ben Allah’ın size gönderdiği bir elçiyim. Benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak

geldim.'"[3]; "Resûlüm! De ki: Biz, Allah'a, bize indirilene, İbrâhim, İsmâil, İshak, Yâkub ve Yâkuboğulları'na indirilenlere, Mûsâ, Îsâ ve (diğer) peygamberlere rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onları birbirinden ayırt etmeyiz. Biz ancak O'na teslim oluruz."[4]

Kur'an'da Allah tarafından seçilen bütün peygamberlerin isimleri zikredilmediği gibi, bütün kitapların adı da zikredilmiş değildir. Bu sebeple kitaplara imanımızı Kur'an'da adı geçenlerle sınırlandırmayıp, bütün ilâhî kitaplara inandığımızı icmâlî olarak ifade ederiz.

B. Kitapların Gönderiliş Hikmetleri

Allah Teâlâ ilk insan Âdem ile eşi Havvâ'yı yaratıp cennete koydu. Burası onlar için âşina olmadıkları bir ortamdı. Onlar cennette nasıl davranacaklarını, Allah'ın rızasını nasıl kazanacaklarını ve orada kalmak için ne yapacaklarını bilmiyorlardı. İlk ebeveynin bu bilgi yetersizliğinin farkında olan İblis, Âdem ile eşini aldatarak cennetten çıkarılmalarına ve dünyaya gönderilmelerine sebep oldu. Ancak bu ikili için dünya da yeni bir çevre, tanımadıkları bir ortamdı. Rahman ve rahîm olan Allah, Âdem ile eşini bu yeni yurtlarında imtihan etmeyi murat etti, bunun için onları dünya hakkında bilgilendirmek üzere Hz. Âdem'i peygamber olarak seçip ona dünya hayatı, onun başlangıcı ve sonu, buraya geliş sebepleri, eşi ve çocuklarıyla ilişkileri, tabiatta yapabilecekleri faydalı ve zararlı işler, Allah'a karşı kulluk görevleri hakkında bilgilendirmişti. Ana esaslar ve temel bilgiler öğretildikten sonra geride kalan hususlar onların aklı, idraki ve tercihlerine bırakılmıştır.

Hz. Âdem'e öğretilenler, onun kendi imkân ve yetenekleriyle ulaşamayacağı hususlardı. Şayet ona bu bilgiler verilmemiş olsaydı, ilk ebeveyn, geçmiş ve geleceklerini bilemeyecek, dünya hayatında tâbi tutuldukları imtihanda başarısız olacaklardı.

Söz konusu bilgi ve tecrübeler daha sonra gelenler için değerli deneyimler konumundaydı. Ancak zaman içinde gelen nesillerin bu bilgileri unuttukları ve yaşanan tecrübeleri ihmal ettikleri görülmektedir. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak ihtiyaç durumuna göre yeni peygamberler göndermiş ve bunlara yeni şartları düzenleyen kitaplar vermiştir. Bu durum son peygamber Muhammed aleyhisselâma kadar devam etmiştir. Hz. Muhammed'le nebevî kültür ve deneyim tatmin edici düzeye ulaşmış ve risâlet zinciri sona erdirilerek insanlık Kur'an'ın hidayet ve rehberliği çerçevesinde kendi tecrübe ve aklının inisiyatifine bırakılmıştır.

Cenâb-ı Hak insan türünü bu dünyaya denemek için göndermiştir. Bu amaçla diğer varlıklardan farklı olarak onun tabiatına akıl, irade, tefekkür, tezekkür, nefis ve ihtiras gibi birtakım yetenek ve duyguları yerleştirmiştir. İnsanoğlunun dünya hayatını yaratılış gayesine uygun olarak geçirebilmesi için hem kendini hem de çevresini tanımak mecburiyetindedir ve o, bu konuda Allah'a muhtaçtır. Çünkü insan kendisi hakkında iyi ve kötü olan işleri, kendisini bekleyen âkıbeti ve nefsiyle nasıl baş edeceğini detaylı bir şekilde bilme imkânına sahip değildir. Ayrıca bu konularda her zaman deneme yanılma yoluyla bilgilenme imkânını da ele geçirememektedir. Zaten kendi hallerine bırakıldıkları takdirde insanların

farklı tercihlerde bulundukları ve değişik görüşler ileri sürdükleri tecrübelerle sabittir. Şu halde bütün insanların kabul edebileceği esaslar koyan, hikmet sahibi bir yaratıcıya ihtiyaç vardır. İşte bu yaratıcı Allah Teâlâ olup gönderdiği kitaplarda söz konusu esasları açıklamıştır. Bu esasları paylaşan insanlar kişisel perspektif, zaaf ve çıkarların üstüne çıkan değerlere sahip olabilmektedir.

Öte yandan insan, çevresinde olup bitenleri sınırlı imkânlarıyla bilmeye çalışmakla birlikte kendisini aşan alanlarda tam bir bilgisizlik içindedir. Söz gelimi insan, âlemin başlangıcı ve sonu, kim tarafından ve niçin yaratıldığı, yine kim tarafından ve nasıl yönetildiği, duyu organlarının sınırları dışında kalan makro ve mikro yönleriyle kâinat gibi konuları merak etmektedir. O, bu ve benzeri hususlarda kendi kendine görüşler ortaya koyma imkânına sahip değildir. Halbuki insan, kendi hayatını düzene koymak ve tabiata hakim olabilmek için bu alanlarda bilgilenmeye muhtaçtır. Bu ise sadece Cenâb-ı Hak'la irtibat kurmak suretiyle mümkündür, bunun yolu da vahiydir.

Rahman ve rahîm olan Allah, insanları geçmişleri ve gelecekleri açısından aydınlatmak ve onlara yol göstermek üzere kitaplar göndermiştir. Ancak insanlar zamanla bu kitaplar üzerinde fikir ayrılığına düşmüş, onlardan farklı anlamlar çıkarmaya kalkışmış, hatta söz konusu kitapları tahrif ederek getirdikleri değerlerden uzaklaşmışlardır. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak yeni peygamberler ve yeni kitaplar göndermiştir. Bu durum Kur'an'da şu şekilde dile getirilmektedir: “İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. Beraberlerinde de anlaşmazlığa düşülen hususlarda hüküm vermeleri için hak yolu gösteren kitapları indirdi. Ancak kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller geldikten sonra aralarındaki kıskançlıktan ötürü dinde anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenlere, üzerinde ihtilâfa düştükleri gerçeği lutfuyla gösterdi. Allah dilediğini doğru yola kavuşturur.”[5]

İlâhî kitaplar, bizi, dünyanın başlangıcı ve sonu, buraya gönderiliş gayesi, Cenâb-ı Hakk'a nasıl ibadet edileceği, O'nun hoşnut olduğu ve olmadığı şeylerin neler olduğu gibi -kendi yetenek ve imkânlarımızla ulaşamayacağımız- gaybî konularda bilgilendirmekte, hikmet ve gerekçesi zamanla anlaşılabilecek birçok şeyi bize öğretmektedir. İlâhî kitaplar bizim için, ilâç kullanmak durumunda olan kişiye verilen bir tarife ve yeni bir bölgeyi ziyaret eden yabancının kullanacağı kılavuz konumundadır. Bu tür yardımcı elemanlar ve kılavuzlar insanları nasıl ki yanlış yapmaktan koruyup isabetli davranmayı sağlıyorsa, ilâhî kitaplar da Allah'a kullukta, tabiatla iletişimde ve insanlarla bir arada yaşamanın kural ve esaslarını öğrenmede aynı görevi yapmaktadır.

Esasen ilâhî kitaplara iman etmek peygamberlere inanmanın gerektirdiği tabii bir sonuçtur. Çünkü Allah'ın elçilerine iman etmenin asıl mânası onların vahye mazhar olduklarını canı gönülden benimsemektir. Hz. Peygamber iman esaslarının sıralandığı meşhur Cibrîl hadisi ile ondan nakledilen başka rivayetlerde hem kendisinden önce gönderilen ilâhî kitaplara, hem de Kur'ân-ı Kerim'e iman etmenin gerekli olduğunu vurgulu bir şekilde beyan etmiştir.[6]

İnsanın Allah tarafından gönderilecek bilgilere ihtiyacı bulunmaktadır. Kelâm sıfatına, sınırsız rahmet, lûtuf ve kereme sahip olan Allah Teâlâ kullarını kendi hallerine bırakmamış, onlara bu isim ve sıfatlarının tecellisiyle muamele ederek

peygamber ve kitaplar göndermiştir. Peygamberler, insanlara, ihtiyaçlarına göre vahiyler getirmiş, ihtiyaçları değiştikçe ve anlayışları geliştikçe vahyin alanı da değişip genişlemiştir.

İlâhî kitaplara iman etmek aklî açıdan da gereklidir. Çünkü peygamberlerin ölümünden sonra hak ile bâtılı, iyi ile kötüyü ayırt edebilmek için başvurulacak yegâne kaynak bunlardır. Aksi takdirde fertler ve toplumlar kötü tesirlerin ve duygusal tavırların baskısına mâruz kalarak doğru yoldan uzaklaşırlar.

Gerek fert ve gerek toplumların ilâhî kitaplara olan ihtiyacı hususunda şimdiye kadar söylediklerimize şunu da ilâve etmeliyiz: İlâhî kitaplar peygamberlerin vefatından sonra insanlar arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlık durumunda inanç, ibadet, ahlâk ve insanlar arası yaptırımlı ilişkilerde müracaat kaynağıdır. Onlar vasıtasıyla İslâm daveti insanlar arasında yayılır ve uzak coğrafyalarda yaşayan milletler Allah'ın dininden haberdar edilir. Allah kelâmı olan vahiy metinleriyle ilâhî dinlere mensup fert ve toplumların mânevî hayatı güçlenip tazelenir. İlâhî kitapların ve peygamberlerin gereğine inandıktan sonra, Cenâb-ı Hakk'ın insanlık tarihinin her devrinde yaşayan milletlere bir peygamber ve mukaddes bir kitap gönderdiğini kabul etmek ve bunlara inanmak aklıselimin vazgeçilmez bir gereğidir.

C. Kitapların Vahyedilişi

Allah Teâlâ'nın sıfatlarından biri de kelâm sıfatıdır. Kelâm, Allah'ın konuşma yetkinliğine sahip bir varlık olduğunu bildiren sıfatıdır. O, bu sıfatla "mütekellim"dir, peygamberlere gönderdiği mesajları bunun tecellisinden ibarettir. Kur'ân-ı Kerim'de Cenâb-ı Hakk'ın melekler, şeytan ve bazı peygamberlerle konuştuğu ifade edilir. Hadislerde ise O'nun konuşan bir varlık olduğu, dünyada bazı kişilerle konuştuğu, âhirette ise arada hiçbir aracı olmadan müminlere hitap edeceği ve ilâhî emirlere aykırı davranan günahkârlarla konuşmayacağı haber verilir.[7]

Ehl-i sünnet kelâmcılarına göre kelâm Allah'ın zatında bulunan mânalardan ibaret olup harf ve seslerle ifade edilmesiyle Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an gibi kutsal metinler oluşmuştur. Burada harfler ve sesler kelâmın kendisi değil, ona delâlet eden sembollerden ibarettir.

İslâm kaynaklarında Allah kelâmının yaratıklara iletilmesi "vahiy" terimiyle ifade edilmiştir. Vahiy sözlükte "gizli konuşma, âni telkin, fısıldama, ilham" gibi mânalara gelir. Din dilinde ise Allah'ın, peygamberlerine gönderdiği buyruklar demektir. Allah ile peygamberi arasında cereyan eden bir iletişim şekli olan vahyin mahiyetini bilmek bizler için mümkün değildir. Allah, canlı cansız bütün varlıklara buyruklarını ulaştırma kudretine sahiptir. Evrende irade sahibi olanlar dışındaki bütün varlıklar O'nun buyruklarını aynen yerine getirir. İnsan gibi irade sahibi olanlar ise Allah'ın kendilerine gönderdiği vahiylere uyup uymamakta serbesttir, çünkü onlar bununla imtihana tâbi tutulmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın insanla konuşmasının doğrudan vahiy, perde arkasından konuşma veya melek gönderme şeklinde olduğu beyan edilir.[8] Cenâb-ı Hak, vahyini ya arada hiçbir vasıta olmaksızın doğrudan kişinin kalbine ulaştırır (ilkā) veya ses, yazı ve melek yoluyla ona iletir. Birinci tür vahye örnek

olarak Hz. İbrâhim'e, Mûsâ'ya, onun annesine ve mîraçta Resûl-i Ekrem'e verilen vahiyler gösterilebilir. Mûsâ'ya Tur dağında kendisinin bütün âlemlerin rabbi olduğunu, Hz. Mûsâ'nın annesine çocuğunu emzirmesini ve kendisine zarar geleceği endişesini duyduğu anda onu denize atmasını bildirmiştir. Peygamberlerin gördükleri rüyalar da doğrudan vahiy şeklinde kabul edilmiştir.

Vahyin ikincisine örnek olarak Hz. Mûsâ'ya Tevrat'ın gönderilişi zikredilebilir. Bu örnekte Allah Teâlâ, Tevrat'ın âyetlerini tabletler üzerine yazılı olarak Mûsâ'ya ulaştırmıştır.

Üçüncüsüne örnek olarak da görevli meleğin vahiy getirmesidir ki bu Cebrâil aleyhisselâmdır.

İlâhî kitapların vahyedilişi hususunda tartışma konusu olan bir mesele de peygamberlere göndrilen vahiylerin tamamının onlara ait kutsal metinlerden ibaret olup olmadığı, daha özel bir ifade ile Kur'an vahyi dışında bir vahyin günümüzde bulunup bulunmadığıdır. İslâm âlimlerinin büyük çoğunluğu, Resûl-i Ekrem'e vahyolunan hususların bir kısmının Cebrâil vasıtasıyla ona bildirilen vahiyler olduğu, bunların ne lafzının ne de mânasının peygambere ait bulunmadığını söylemektedirler.

Kaynaklarda bu tür vahye "vahy-i metlüv" (okunan vahiy) denilir. Kur'ân-ı Kerim bu yolla Hz. Peygamber'e indirilmiştir. Ancak ona indirilen vahiyler metlüv vahiyden ibaret olmayıp lafzı kendisine ait olan rüya ve ilham gibi vahiyler de vardır. Bunlar, beşerî idrake daha fazla yaklaştırılmış yöntemlerle peygambere ulaştırılmıştır. Bunlara da "gayr-i metlüv vahiyler" (okunmayan vahiyler) denilir. Peygamber, kalbine ilkā edilen (bırakılan) veya rüyada kendisine bildirilen mesajların Allah'tan olduğunu bilir ve bunları kendi kelimeleriyle ifade eder. Bu tür vahiyler Kur'an'da yer almaz, çünkü lafızları Peygamber'e aittir. Buna göre Cenâb-ı Hakk'ın peygambere verdiği vahiyleri kutsal kitaplarla sınırlandırmak doğru değildir.

Peygamber olmayan kişilere verilen vahye gelince, onlar hakkında vahiy ifadesi kullanılsa da, buradaki mâna hakiki değil mecazi, terim konumunda değil sözlük anlamındadır. Dolayısıyla bunu "onların ilhama mazhar olmaları" şeklinde anlamak gerekir. İlham, vahy-i gayr-i metlüvden dahi aşağı düzeyde bir iletişim şeklidir.

el-Bakara 2/4, 285.

bk. Müslim, "Fezâil", 22, 23.

Saff 61/6.

Âl-i İmrân 3/84.

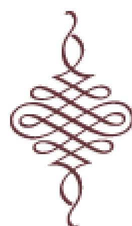
el-Bakara 2/213.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* I, 319; *Buhârî*, "Îmân", 37; Müslim, "Îmân", 5; Halîmî, *el-Minhâc fî şuabi'l-îmân*, I, 321.

bk. M. Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, “klm” md.

eş-Şûrâ 42/51.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLÂHÎ KİTAPLARIN GÖNDERİLDİĞİ PEYGAMBERLER

Cenâb-ı Hak tarafından görevlendirilen peygamberlerin tamamını bilmediğimiz gibi, O'nun tarafından indirilen kitapların hepsini de bilmemekteyiz. Biz, Kur'an'da adı geçen peygamberlere şahsen, diğerlerine ise ilke olarak (icmâlen) inanmak durumunda bulunduğumuz gibi, Allah tarafından indirildiği bildirilen kitaplara aynen, onlar dışında kalanlara ise icmâlen inanırız. Cenâb-ı Hak, bizden Kur'an'a ve ondan önce gönderilen kitaplara inanmamızı emretmektedir.[9] Bunların tamamı belli bir gaye ve bütünlüğe sahip olduğu için birine inanmak muhteva olarak diğerlerini de onaylamayı gerektirmektedir. Bu sebeple sonradan gelenler daima kendilerinden önce indirilenleri doğrulayıcı bir nitelik taşımıştır.[10]

Kur'ân-ı Kerim'de Allah tarafından gönderilen kitaplar Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an şeklinde sıralanır. Bunlar büyük kitaplardır. Ayrıca bazı peygamberlere sayfalar (suhuf) verilmiştir. Bunlar Hz. Âdem, İdrîs, İbrâhim ve Şît'tir. Şimdi söz konusu sayfa ve kitapları daha yakından tanıyalım.

II. SAYFALAR

Sahîfe kelimesinin çoğulu olan **suhuf,** "yazılmış şey, sayfalar, yazılı kâğıt parçaları" gibi mânalara gelir. **Mushaf** kelimesi de bu kökten türemiş olup, "iki kapak arasına alınmış yazılı sayfalar mecmuası" demektir. Okuma yazma imkânlarının çok kısıtlı olduğu tarihin erken devirlerinde çeşitli peygamberlere gönderilen vahiyler belirli tabletler, levhalar ve daha başka malzemeler üzerinde kaydedilerek suhuf olarak isimlendirilmiştir.[11] Nitekim Kur'ân-ı Kerim' de şöyle buyrulur: "Şüphesiz ki bu âyetler, değerli ve güvenilir kâtiplerin elleriyle yazılıp tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde (yazılı) öğütlerdir; dileyen bunları okuyup etkilenir."[12]

Yine Kur'an'da Hz. İbrâhim ve Mûsâ'ya indirilen sayfalarda yer alan bazı bilgilere işaret edilerek şöyle buyurulur: "Yoksa Mûsâ'nın ve ahdine vefa gösteren İbrâhim'in sahifelerinde yazılı olanlar, gerçeklere sırtını dönen kimseye haber verilmedi mi?"[13]

Kur'ân-ı Kerim'de açıklanan bazı öğütlerin ilk sayfalarda (suhuf-ı ûlâ), Hz. İbrâhim ile Mûsâ'nın sayfalarında mevcut olduğu bildirilmek suretiyle suhuf diye tabir edilen ilâhî kitapların varlığına temas edilmiştir.[14] Ancak bu "sayfalar" günümüzde müstakil olarak mevcut değildir, sadece Kur'an'da temas edilen şekliyle varlıkları söz konusudur. Sayfalar halinde kayda geçirildiği için Kur'an'a da suhuf denilmişse de[15] literatürde "suhuf"la daha çok büyük ilâhî kitapların dışında kalan ve Allah tarafından peygamberlere indirilen küçük risâleler kastedilmiştir.

Resûlullah'tan nakledilen bir hadiste Hz. İbrâhim'e verilen suhufun Ramazan ayının ilk gecesinde nâzil olduğu belirtilmiştir.[16] Bazı rivayetlerde Hz. Âdem'e on, Şît'e elli, İdrîs'e otuz, Hz. İbrâhim'e on suhuf verildiği nakledilirse de[17] bu konuda kesin bilgi ifade eden bir haber yoktur. Peygamberlere verilen suhuftan hiçbiri zamanımıza ulaşmadığından muhtevaları bilinmemektedir. Bununla birlikte Kur'an'ın beyanlarından anlaşıldığına göre ilâhî kitaplar gibi söz konusu sayfalarda da Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları, nübüvvet, kader, âhiret gibi akait meselelerinin yanı sıra ibadet, muâmelât ve ahlâka ilişkin bilgilere yer verilmektedir.[18] Şüphe yok ki son ilâhî kitap olan Kur'ân-ı Kerim ilâhî dinin içerdiği bütün kalıcı ilke, hüküm ve kuralları ihtiva etmektedir. Bu açıdan Kur'an'ın suhufu da içerdiğini söylemek isabetli bir yorumdur.[19]

III. KİTAPLAR

İlâhî kitap, Allah tarafından insanlara tebliğ edilmek üzere peygamberlere indirilen vahiyleri içeren yazılı metinlerden oluşur. Küçük veya büyük, uzun veya kısa metin ayırımı yapılmaksızın tamamı için ilâhî kitap tabiri kullanılmakla beraber, gelenekte kısa ve küçük olanlarına suhuf, uzun ve büyük olanlarına ise kitap denilmektedir. Suhuf dışında kalan ilâhî kitaplardan Kur'an'da zikredilenler Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân-ı Kerim olup bunların Allah tarafından gönderilmiş kitaplar olduklarına iman etmek zorunludur.

A. TEVRAT

Sözlükte "kanun, şeriat; ittifak, anlaşma; öğreti" anlamlarına gelen Tevrat, terim olarak Allah Teâlâ'nın vahiy yoluyla Hz. Mûsâ'ya indirdiği ilâhî kitabın adıdır. Kur'an'da Tevrat'tan -bu kelimeden başka- "kitap, suhuf, furkān" ve "elvâh" diye söz edilir.[20] Ayrıca Tevrat ve İncil'in Kur'an'dan önce indirildiği, Hz. Îsâ'ya yazı, hikmet, Tevrat ve İncil'in öğretildiği, onun Tevrat'ı tasdik edici olarak gönderildiği ve Tevrat'ta hidayet ve nurun bulunduğu beyan edilmiştir.[21]

İslâm inancına göre Tevrat Hz. Mûsâ'ya gönderilmiş ilâhî bir kitap olup ona inanmak zorunludur. Kur'an'da Tevrat'ın Allah'ın kelâmı olduğu konusunda epeyce beyanlar yer almıştır: "Resûlüm! O, sana kitabı hak ve önceki kitapları tasdik edici olarak zaman içinde indirmiştir. Daha önce de, insanlara doğru yolu göstermek üzere Tevrat'ı, İncil'i ve şimdi furkānı (Kur'an) indirmiştir."[22]

"O yahudiler Allah'ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü 'Allah beşere hiçbir şey indirmemiştir.' dediler. Resûlüm! De ki: Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği kitabı kim indirdi? Siz onu kâğıtlara yazıp açıklıyorsunuz, çoğunu da gizliyorsunuz. Kendinizin de, atalarınızın da bilmediği şeyler size öğretilmiştir. De ki: (Onu) Allah (indirdi). Sonra onları bırak, daldıkları batakta oynayıp dursunlar."[23]

Hadislerde ise Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya verilmiş ilâhî bir kitap olduğu haber verilmiştir.[24] Bu ismin İbrânîce "Torah" kelimesinden Arapça'ya Tevrat şeklinde geçtiği kabul edilir. Yahudi dinî kültüründe Tevrat, Eski Ahid (Tanah), Mişna ve Talmut gibi bütün kitaplar hakkında kullanılan geniş anlamlı bir

isimdir. Ancak kutsal kitap olarak Tevrat, Eski Ahid'in ilk beş kitabını ve Hz. Mûsâ'ya verilen ilâhî kitabı ifade eder. Muhtemelen Tevrat'ın içeriğine, Kur'an'da sözü edilen ve Tûr dağında Hz. Mûsâ'ya verilen tabletler de (suhuf) dahildir.

Kur'an'da yer alan beyanlara göre Tevrat insanları hidayete sevkeden ve hakkı bâtıldan ayıran bir nur, bir ışık, rahmet, öğüt ve her şeyi açıklayan bir kılavuzdur.[25] Tevrat'ın İsrâiloğulları'na miras olarak bırakıldığını açıklayan Kur'an'da[26] bu kitaptan nakledilen kısa bir muhteva dışında fazla bilgi verilmemiş, Tevrat'ta okuma yazma bilmeyen (ümmî) bir peygamberin geleceği yazılı olduğu halde yahudilerin bunu gizlemek, metnindeki kelimeleri kasıtlı bir şekilde yanlış yorumlamak yahut bazı kelimelerini değiştirmek suretiyle söz konusu beyanı tahrif ettikleri bildirilmiştir.[27]

Kur'an'ın söz konusu beyanları bazı yahudilerce de kabul edilmektedir. Buna göre onlarca muteber sayılan ve Ahd-i Atîk'in ilk bölümünü teşkil eden elimizdeki Tevrat vahiy mahsulü olmadığı gibi beşerî bir kitap olarak bile değişikliğe mâruz kalmıştır. Uzun süre şifahî olarak nakledilmiş, bugün nispet edildiği şahıslar tarafından değil, başka kişilerce yazılmıştır. Günümüzde yahudilerce muteber sayılan en eski Tevrat metni, onun en eski İbrânîce yazması milâttan sonra VII ve X. yüzyıllarda kaleme alınmıştır. Ahd-i Atîk'te belirtildiğine göre Hz. Mûsâ'nın, ahit sandığına koymak üzere Levioğulları'na mensup kohenlere teslim ettiği Tevrat kaybolmuş, Hz. Süleyman zamanında açılan sandıktan iki taş levhadan başka bir şey çıkmamıştır.[28]

Rabbânî kaynaklar da Tevrat'ın ilâhî unsurlar ihtiva etmekle birlikte aslî yapısını koruyamadığını, devamlı değişikliğe uğradığını ve bugünkü Tevrat'ın zaman içinde tedrîcî olarak oluştuğunu kabul eder.[29] Bu açıdan 1947 yılında Kumran vadisindeki Lût gölünün kuzey batısında ve Yehu'nun 12 km. güneyinde bir mağarada bulunan İbrânîce yazmalar oldukça önemlidir.

Yahudi inancına göre Tevrat okunurken başın mutlaka örtülmesi gerekir. Açık başla mâbede girilmez ve Tevrat okunmaz. Müslüman yazarlar Tevrat'ın Hz. Mûsâ'ya bir defada levhalar halinde verildiğini kabul eder.

Yahudiliğe göre vahiy yazılı ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yazılı kısım Tûrisîna'da Yahve tarafından Hz. Mûsâ'ya indirilen beş kitap ve eklerinden oluşur. Sözlü kısım ise Hz. Mûsâ'ya atfedilen ve ondan nakledilenlerle Tevrat'ı tanımlayan açıklamalardan oluşur.

1. Tevratın Bölümleri

Hıristiyanlar Hz. Îsâ'dan önce gelen mukaddes kitaplar mecmuasına Ahd-i Atîk derler ve bu kitapların sayılarını altmışa kadar çıkarırlar. Yahudiler ise Tekvin'le başlayıp 39. kitap olan Malaki ile son bulan Ahd-i Atîk'i üç ana bölüme ayırır. İlk beş bölüme (Esfâr-ı Hamse) **Torah** (kanunlar kitabı) derler. Bunlar, Dünyanın ve insanın yaratılışı, ilk günah ve Hz. Âdem'in cennetten kovuluşu, Nûh tûfanı, İbrânî halkının ataları olan İbrâhim, İshak, Yâkub ve Yûsuf'un hayatı gibi konuları anlatan **Tekvin**; yahudi halkının Mûsâ önderliğinde Mısır'dan çıkışı ve yıllarca Sînâ çölünde yolunu kaybedişi, on emrin indirilişi, temel yasaların kabulü gibi hususları anlatan **Huruç;** Hârun'un oğullarının kâhin olarak atanması, çeşitli temizlik konuları, kurban ve bayram gibi âyin ve merasimlere

ilişkin usulleri anlatan **Levililer**; İsrâiloğulları'nın Sînâ dağından göçüp Kenan ülkesinin doğu sınırına varıncaya kadar başından geçenleri anlatan ve Kenan sınırında Tanrı'nın Mûsâ aracılığıyla verdiği yasaları içeren **Sayılar**; Mûsâ'nın ölümünden önce Moav çölünde halkına verdiği öğütleri içeren **Tesniye** kitaplarından oluşmaktadır.

Tevrat'ın birinci bölümü Tekvin farklı iki anlatım tarzını içermektedir. Bunların birinde Tanrı'nın adı Elohim, diğerinde ise Yehova olarak geçmektedir. Bu sebeple söz konusu iki metne Elohist ve Yahvist metinler denilmektedir. Ancak anılan iki metinde birçok çelişkiler tespit edilmiştir. A. Marie Schimmel ve başka dinler tarihçilerinin iddiasına göre Torah Mûsâ'nın ölümünden bahsettiği ve Mûsâ döneminde henüz mevcut olmayan birçok âdetlere işarette bulunduğu için sonradan kaleme alınmış olmalıdır. **İkinci bölüm** altıncı kitap Yeşu'dan başlayan ve 22. kitap olan Neşideler Neşidesi'ne kadar devam eden Nebiim yani Nebiler kitabıdır. Burada Yeşu, Hâkimler, Samuel, Krallar, Yeremya, Hazekiel ve Oniki peygamber gibi bölümler bulunmaktadır. **Üçüncü bölüm** ise Ketubim (yazılar kitabı) olup 23. kitap olan İşaya'dan başlar ve 39. kitap olan Malaki ile son bulur.

Hz. Mûsâ'nın vefatından sonra İsrâiloğulları uzun zaman esaret altında kalmış, uğranılan felâketler ve karşılaşılan zorluklar sebebiyle Tevrat'ı muhafaza edememişlerdir. Tarihî kayıtlara göre Asur Kralı Buhtunnasr (ö. 587) Kudüs'ü işgal edince Tevrat nüshalarını yakmış ve yüzyıl sonra Azra isimli kohen (din adamı) onu yeniden yazmıştır. Yine yahudi kaynaklarına göre Roma Kralı Artiokus da Filistin›i işgal ettikten sonra Tevrat nüshalarını ikinci defa yaktırmıştır. Dolayısıyla Tevrat'ın muhafazası hususunda kesin bir bilgi söz konusu değildir. Ayrıca Tevrat'ın bölümleri arasında üslûp ve ifade birliği de bulunmamakta, onda hem rivayet şekli (isnad) hem de metin açısından birçok problem göze çarpmaktadır. Tevrat'ın muhtevası incelendiğinde, ilâhî kelâm niteliği taşımayan unsurlar içerdiğinin anlaşılabileceğini dile getiren bazı müslüman âlimler, onun sadece Kur'an ve sahih hadislerce teyit edilen muhtevasının doğru kabul edilebileceğini söylemektedir. Bütün bunlara rağmen söz konusu kitaplarda hakiki Tevrat'tan hiçbir şey yoktur da denilemez.

Klasik İslâm literatüründe Tevrat'ın İbrânîce, Yunanca ve Sâmirîce nüshalarından söz edilir. Yahudiler ile Protestanlar İbrânîce, Roma ve Doğu kiliseleri Yunanca, Sâmirîler de Sâmirîce nüshayı tercih etmişlerdir. Batı'da XV. yüzyıldan itibaren Kitâb-ı Mukaddes'in metnine yönelik tenkit faaliyetleri başlamış, neticede Tora'nın dahi muayyen bir zamanda bir tek kişi tarafından değil, farklı dönemlerde çeşitli yazarlarca kaleme alındığı ve bir tür redaksiyona tâbi tutulduğu ortaya konulmuştur.

Bugün yahudilerin elinde bulunan ve Tekvin, Huruç, Levililer, Sayılar ve Tesniye bölümlerinden oluşan Tevrat, Kur'an'ın sözünü ettiği kitabın aynı değil, değişikliğe uğramış şeklidir.

2. Kur'an'a Göre Tevrat'ın İçeriği ve On Emir

İlâhî kitaplar, insanlara ulaştırılmak üzere Allah tarafından peygamberlere gönderilen mesajları ihtiva eden mukaddes metinler olup hepsinin mesajı özde

aynıdır. Bu mesajlar dinin değişmez hükümlerini oluşturan itikadî ve ahlâkî esaslardan ibarettir. Kur'an'ın ifadesine göre Cenâb-ı Hak İsrâiloğulları'ndan yalnız Allah'a kulluk edeceklerine,[30] O'dan başkasına tapmayacaklarına dair söz almış ve peygamberlerine inanmalarını emretmiştir.[31] Öte yandan Mûsâ'nın duasında âhiret inancı ortaya konularak Allah'tan hem dünyada hem de âhirette iyilik yazması istenir,[32] dünya hayatının geçici, âhiretin ise ebedî olduğu vurgulanır[33] ve onlardan ,"Allah'tan başkasına kulluk etmeyin, anne babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere iyilik edin, insanlarla güzel bir şekilde konuşun, namaz kılın, zekât verin diye söz aldığı"[34] bildirilir. Allah yolunda savaşma,[35] kısas,[36] faizsiz ödünç[37] ve Allah hakkında gerçeği söyleme[38] emredilir. Buna karşılık kan dökme,[39] yeryüzünde bozgunculuk çıkarma yasaklanır. Haksız yere adam öldürenin bütün insanları öldürmüş gibi olacağı,[40] başkalarının malını haksız yere yemenin ve ribânın haram kılındığı,[41] cumartesi günü için kendilerinden söz alındığı[42], tırnaklı hayvanlar, sığır ve koyunların iç yağlarının kendilerine haram kılındığı[43] haber verilir. Hz. Mûsâ'nın peygamber olarak seçilmesi, hayatı hakkında çeşitli bilgilerin verilmesi, Firavun'a gitmesinin emredilmesi, dilinin bağının çözülmesi, kendisine çeşitli mûcizelerin verilmesi[44] gibi hususlar beyan edilir.

Kur'an'da Tevrat'ın insanların hidayetini sağlamak ve rablerinin huzuruna varacaklarına inanmalarını temin etmek üzere indirildiği[45] bildirilir. Tevrat ile yükümlü tutuldukları halde onunla amel etmeyenler kitap yüklenmiş merkebe benzetilir.[46] Onlar Tevrat'ın kelimelerini değiştirmek, hakkı gizlemek, hakkı bâtıla karıştırmak, vahiy ürünü metni yanlış telaffuz etmek ve tahrif etmekle itham edilir,[47] içlerinde Allah'ın indirdiği vahiyleri gizleyen ve az bir menfaat karşılığında onları satanların bulunduğu haber verilir.[48]

On emre gelince, bunlar Allah tarafından yahudilere emredilen veya haram kılınan hususlardan oluşmaktadır. Sebt günü yasağı hariç tutulacak olursa geri kalanların tamamı ilâhî dinlerce paylaşılmıştır. Söz konusu emirler şunlardır: **1.** Karşımda başka ilâhların olmayacak. **2.** Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sularda olanın suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve önlerinde ibadet etmeyeceksin. **3.** Yehova'nın, Rabb'in adını boş yere ağıza almayacaksın. **4.** Sebt (cumartesi) gününü takdis etmek için onu hatırında tutacaksın, altı gün çalışacaksın ve bütün işini yapacaksın, fakat yedinci gün Allah'ın Rabb'e ayrılan sebt vaktidir. Sen, oğlun ve kızın, kölen ve câriyen, hayvanların ve kapılarında olan garibin, hiçbir iş yapmayacaksınız. Çünkü Rab gökleri, yeri, denizi ve onlarda olan bütün şeyleri altı günde yarattı. **5.** Babana ve annene hürmet edeceksin. **6.** Kimseyi öldürmeyeceksin **7.** Zina etmeyeceksin. **8.** Çalmayacaksın. **9.** Komşuna karşı yalan şahitlik yapmayacaksın. **10.** Komşunun evine tamah etmeyeceksin, komşunun karısına, kölesine, câriyesine yahut öküzüne, eşeğine ve komşunun hiçbir şeyine tamah etmeyeceksin.

B. ZEBUR

"Yazı, kitap veya metin" mânalarına gelen ve birtakım hikmetli sözler ile bazı duaları içeren **Zebur**, Hz. Dâvûd'a indirilmiş ilâhî kitaptır. Zebur kelimesinin

çoğulu İbrânîce'de "mizmor", Arapça'da ise "zübür" şeklindedir. Zebur tekil olarak Kur'an'da üç defa geçer, bunların ikisinde Hz. Dâvûd'a verilen ilâhî kitap kastedilir,[49] bir yerde ise Zebur'dan iktibas yapılarak, "Andolsun Zikir (Zebur)'den sonra Zebur'da da, 'Yeryüzüne iyi kullarım varis olacaktır.' diye yazmıştık."[50] buyurulur.

Allah'ın birliği inancına dayanan ilâhî dinlere ait kitaplardan olan Zebur, doğruluğu terkeden, ahlâk kuralları tanımayan ve kötülük içinde yüzen yahudi kavmine Allah'ın yolunu göstermek için nâzil olmuştur. O, müstakil bir şeriat getirmeyip Hz. Mûsâ'nın şeriatını esas almıştır. Sesinin güzelliği ile bilinen Hz. Dâvûd, Zebur'un bölümlerini okuyarak tebliğini yapmaktaydı. Zebur'un Dâvûd'a verilmesi yahudilerin, "Tevrat'tan sonra kitap gelmeyecektir." şeklindeki iddialarını geçersiz kılmaktadır.[51]

Zebur başlangıçta İbrânîce iken Hıristiyanlığın yayılmasından sonra Latince'ye çevrilmiştir. Günümüzde otantik bir Zebur nüshasının bulunduğunu söylemek mümkün olmadığı gibi, ona tâbi olan bir topluluk da bulunmamaktadır. Bununla beraber hem yahudiler hem de hıristiyanlar âyinlerinde dua niyetiyle ona ait olduğunu iddia ettikleri bazı parçalar okumaktadır. Kitâb-ı Mukaddes içinde yer alan Mezmurların içinde 150 mezmur bulunmaktadır. İlk mezmur, "Ne mutlu o kimseye ki kötülerin öğüdü ile yürümez ve günahkârların yolunda durmaz." cümlesiyle başlamakta, son mezmur ise, "Bütün nefesler Rabb'e hamdetsin, Rabb'e hamdedin." sözleriyle son bulmaktadır.

Hz. Mûsâ'dan sonra peygamber olarak gelen Dâvûd aleyhisselâmdan Kur'an'da on altı defa söz edilmekle birlikte Zebur hakkında fazla bilgi verilmemiş, sadece üç yerde ondan bahsedilmiştir. Literatürde onun, Ramazan ayının 15. günü indirilmeye başlandığı, Tevrat gibi topluca değil, Kur'an gibi parça parça geldiği, dilinin Süryânîce olduğu, Dâvûd aleyhisselâmın onu güzel sesiyle okuduğu şeklinde bilgilere rastlanmaktadır.

Yaygın kanaate göre Zebur bir şeriat kitabı olmaktan çok irşat ve öğütler manzumesiydi. Onun içeriği hakkında çok az bir bilgiye sahip bulunmaktayız. Biz, Dâvûd aleyhisselâma gönderilen Zebur'un ilâhî kitap olduğunu kabul ederiz. Bize göre Tevrat gibi Zebur da tahrife uğramış, hatta tamamen kaybolmuştur. Bugün Kitâb-ı Mukaddes içinde yer alan Mezmurlar, Dâvûd peygambere gönderilen kitap olmayıp, onun tahrif edilmiş veya sonradan yazılmış bir şeklidir. Müslümanlar için gerekli olan, Eski Ahid'in (Tanah) Mezmurlar kitabının bir kısmını içeren Zebur'a değil, Allah tarafından Hz. Dâvûd'a indirilen Zebur'a inanmaktır.

C. İNCİL

"Müjde; yeni öğreti, yeni haber" mânalarına gelen **İncîl**, Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve iman edilmesi emredilen ilâhî kitaplardandır. İncil, Hz. Îsâ'ya indirilen ilâhî kitap olup Kur'ân-ı Kerim'de değişik vesilelerle ondan söz edilir ve on bir yerde onun Îsâ'ya verilen bir kitap olduğu beyan edilir.[52] İlgili âyetlerde belirtildiğine göre Îsâ aleyhisselâm, İsrâiloğulları'na peygamber olarak gönderilmiş ve kendisine Allah tarafından İncil vahyedilmiştir. İçinde Tevrat'ı tasdik eden ve Ahmed isminde bir peygamberin gönderileceğini müjdeleyen

âyetler vardır, o bir nur ve hidayet kaynağıdır.[53] Kur'an'da buna temas eden âyetlerden biri şöyledir: "Kendisinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak peygamberlerin izleri üzerine, Meryem oğlu Îsâ'yı arkalarından gönderdik ve ona içinde doğruya rehberlik ve nur bulunmak, önündeki Tevrat'ı tasdik etmek, sakınanlara bir hidayet ve öğüt olmak üzere İncil'i verdik. İncil'e inananlar, Allah'ın onda indirdiği hükümlerle hükmetsinler. Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenler şüphe yok ki O'na itaatten çıkmışlardır."[54]

Kur'ân-ı Kerim'de yer alan beyanlara göre İncil'de insanlar Allah'ın birliğine ve Hz. Îsâ'nın peygamberliğine iman etmeye davet edildiği halde, bu kitap daha sonra bazı incil yazarlarınca tahrif edilip, tevhit inancı teslisle (üç tanrı inancı), Hz. Îsâ'nın insanlar arasından seçilmiş bir beşer-peygamber olduğu gerçeği de bedenleşmiş bir tanrı olduğu inancıyla değiştirilmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de bu inançların bâtıl olduğu, akla ve vahye dayanan hiçbir temelinin bulunmadığı beyan edilerek tahrif edilenlerle değil, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeleri istenir.

Hıristiyanlar dört kitaba İncil demekte, buna ilâve olarak Resûllerin İşleri, Pavlus, Petrus, Yuhanna, Yahuda gibi azizlerin mektuplarını içeren mecmuayı Ahd-i Cedîd diye anmaktadır. Bu kitaplar Hz. Îsâ ve sonrasını anlatan bir tür dinî tarihi ifade etmektedir. Çünkü gerek dört nüsha gerekse Mektuplar ve Resûllerin İşleri, Allah'ın kelâmı olmadıkları gibi Hz. Îsâ'nın sözleri de değildir. Olsa olsa ikinci kişiler tarafından anlatılan Îsâ'nın hayat serüvenidir. Zaten hıristiyanlar da böyle bir iddiada bulunmamaktadır. Bu konudaki problem, nüshaları yazan kişilerin vahiy ve ilhama mazhar olduklarını iddia etmeleridir. Söz konusu İnciller'in Hz. Îsâ'ya değil yazarlarına nispet edilmesi de bu düşünceyi desteklemektedir.

Tarihçilerin beyanına göre meselâ on iki havâriden biri olan Matta'nın yazmış olduğu Kanonik İnciller arasında ilk sırayı alan **Matta İncili** ilkin 35-64 yılları arasında İbrânîce olarak yazılmıştır, fakat onun günümüze gelen en eski nüshası İbrânîce olmayıp Grekçe'dir. Bu çevirinin kimin tarafından ve ne zaman yapıldığı da bilinmemektedir. Otantik nüsha ortada olmayınca Grekçe nüshanın doğruluğunu kontrol etme imkânı da bulunmamaktadır. Yirmi sekiz babdan oluşan Matta, Hz. Îsâ'nın soy ağacına dair bilgilerle başlar. Burada ana tema tanrının krallığı ve vaat edilmiş kral Îsâ olup onun mesihliği üzerinde durulur. Matta 70 yılında Habeşistan'da ölmüştür.

On altı babdan oluşan **Markos**'un yazarı konusunda da farklı görüşler vardır. Bazılarına göre onun yazarı Kudüslü Yuhanna adında Markos lakaplı biri, bazılarına göre ise Petrus'un öğrencisi olan Markos'tur. Markos'un orijinal dili Grekçe'dir, Muhteva olarak Matta İncili'ne çok yakın olmakla birlikte olayları daha kısa ve özet olarak vermektedir. Büyük oranda Petrus'un vaazlarından derlenmiş bir metin olup Îsâ Mesih'i tanrının hizmetkârı olarak nitelendirir. Markos'ta Îsâ'nın körlerin gözlerini açması, kötürümleri yürütmesi, cüzzamlıları ve sağırları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi gibi konulara yer verilir. Markos 62 yılında Mısır'da ölmüştür.

Luka'ya gelince, onun yazarının kimliği de açık değildir; havârilerden olan Yuhanna veya daha sonra yaşamış biri olduğu ileri sürülmüştür. Tarihçilere göre

ise o, havârilerden olmadığı gibi onların öğrencilerinden de değildir. Pavlos'un talebesi olup Antakya'da yaşadığı da ileri sürülmüştür. Bir rivayete göre Antakyalı bir tabip, başka bir rivayete göre ise İtalya'da doğan bir Romalı'dır. Luka'nın Mısırlılar için mi yoksa Yunanlılar için mi yazıldığı da tartışmalı olup 58-60 yıllarında yazıldığı tahmin edilmektedir. Yirmi dört babdan oluşan Luka İncili, Hz. Îsâ'nın hayatı ve tebliğlerinden söz etmekte, onu Âdem oğlu Îsâ Mesih olarak tanıtmakta ve Hz. Îsâ'nın insanlığını vurgulamaktadır.

Teslisten açıkça söz eden tek İncil olan **Yuhanna**'nın ne zaman kaleme alındığı ve asıl yazarının kimin olduğu belli olmayıp 68 ile 98 yılları arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu kişinin İskenderiye felsefe okuluna mensup biri olduğu ileri sürülmüştür. Yuhanna İncili'nde Hz. Îsâ beşer bir peygamberden çok "insan şekline girmiş bir ilâh" ve "göklerden gelen tanrının oğlu" olarak tanıtılır. Îsâ Mesih tanrının ezelî oğlu, sözü ve O'nun özünden doğan tanrı olarak takdim edilir. "Başlangıçta söz vardı, bu söz tanrı idi ve tanrı ile beraberdi. Sonra da insan olup aramızda yaşadı." ifadeleri bu İncil'de geçmektedir. [55]

İlk dönemlerde hıristiyanların elinde birçok İncil metni bulunmaktaydı. Bu durumun vahametini anlayan Bizans Kralı Konstantin 325 yılında İznik'te bir ruhanî meclis toplayarak probleme çareler aradı. Uzun tartışmaların sonunda toplantıya katılan 1000 kişi arasından Hz. Îsâ'nın ulûhiyyetine inanan 318 üyenin kararıyla yüzlerce İncil içinden dört İncil seçildi, diğerleri ise imha edildi.

Suriye ve Filistin'deki hıristiyanlar Matta, Yunanistan'dakiler Luka, Roma'dakiler Markos İncili'ni kullanmışlardır. İnciller'in ilk üçü birbirine oldukça benzediklerinden Sinoptik İnciller diye anılır. Yuhanna İncili ile bu sayı dörde çıkmaktadır.

Biyografilerinden de anlaşılacağı üzere İncil yazarları anlattıkları olayların bizzat tanığı olmamışlardır. Farklı nüshalarda Hz. Îsâ'nın kimliği Âdem'in oğlu, Dâvûd'un oğlu, Yûsuf'un oğlu, Tanrı'nın oğlu şeklinde farklı tanımlarla ifade edilmekte, İncil'in Allah'a mı yoksa Hz. Îsâ'ya mı nispet edileceği hususunda değişik kanaatler belirtilmektedir. Dolayısıyla bu kitaplar müelliflerinin bakış açılarını ve yorum tarzlarını yansıtmaktadır.

Bugün hıristiyanların elinde bulunan ve Ahd-i Cedîd diye adlandırılan kutsal kitap, milâttan sonra II. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde Ahd-i Cedîd "İncil" ve "Havâriler" bölümüne ayrılırken daha sonra Tarihî Kitaplar (Dört İncil ve Resûllerin İşleri), tâlimî/eğitimle ilgili kitaplar (Pavlos'un Mektupları ile Romalılar'a Mektuplar) ve Peygamberlik (Yuhanna'nın Vahyi) olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.

Tanrı'yı insan seviyesine indirmek ve insanı tanrılaştırmak suretiyle akla, ayrıca vahye aykırı inançlar içermesi, Hz. Îsâ Ârâmîce konuştuğu halde mevcut Ahd-i Cedîd'in Grek dilinde yazılması, Hz. Îsâ dönemine ait yazma nüshalarının bulunmaması, başlangıçta tek İncil'in varlığından söz edilirken daha sonra çoğalıp Ahd-i Cedîd metinlerini oluşturması ve Hıristiyanlığın kutsal kitabını teşkil etmesi gibi hususlar Cenâb-ı Hak'tan gelen şekliyle İncil'in zamanımıza ulaşmadığını kanıtlamaktadır.

Bizler Hz. Îsâ'ya gönderilen İncil'i ilâhî kitaplardan sayar ve onun Allah kelâmı olduğuna inanırız. Bugün Kitâb-ı Mukaddes içinde yer alan Matta, Markos, Luka

ve Yuhanna gibi nüshalardan oluşan metinlerin Îsâ'ya gönderilen orijinal İnciller olmadıkları kanaatini taşımaktayız. Bu metinler ondan sonra havâriler tarafından yazılan, onun tebliğ ve çalışmalarını dile getiren bir tür biyografik denemelerdir. Dolayısıyla inanmakla yükümlü olduğumuz kitap tahrif edilmemiş ve değiştirilmemiş olan İncil'dir ve o, bugün otantik haliyle mevcut değildir.

Elde bulunan değiştirilmiş İnciller karşısında takınmamız gereken tavır ise şu şekilde olmalıdır: Bu kitaplarda yer alan bilgilerden Kur'an ve sahih hadislerdeki beyanlara uygun olanları benimser, aykırı olanları reddederiz. Âyet ve hadislerde sözü edilmeyen ve temel prensiplere de zıt düşmeyen konularda ise Hz. Peygamber'in şu tavsiyesi doğrultusunda hareket ederiz: "Ehl-i kitabı ne yalanlayın ne de onaylayın, 'Allah'a ve resûllerine indirilen vahiylere iman ettik' deyiniz."[56]

D. TAHRİF MESELESİ

Sözlükte "dönmek, döndürmek, bir şeyi başka bir yöne çevirmek" anlamındaki **harf** kökünün tef'îl kalıbına aktarılmış şekli olan **tahrif**, "değiştirmek" demektir. Terim olarak ise "Sözü asıl mânasından çıkarıp ihtimal verilebilecek başka bir mânaya taşımak suretiyle yorumlamak." diye tanımlanabilir. Bu işlemi yapanlara **muharrif,** değiştirilen metne de **muharref** denilir. Kur'an kendisinden önceki ilâhî kitapların tahrif edildiğini beyan etmektedir. Müslümanlar Ehl-i kitabın kendilerine verilen kitapları tahrif ettiklerini ortaya koymak üzere Ahd-i Atîk ve Ahd-i Cedîd'i incelemiş ve bu hususta "reddiye literatürü" diye anılan birçok eser yazmışlardır. Söz konusu literatüre göre tahrif işlemi şu yollarla gerçekleştirilmiştir:

1. Kelime ve Harflerin Yerlerini Değiştirme (veya onlara hakiki mânalarının dışında bir anlam yükleme). Birincisine Bakara sûresinin 75. âyeti, ikincisine ise Nisâ sûresinin 46 ve Mâide sûresinin 13 ve 41. âyetleri işarette bulunmaktadır. Söz konusu âyetlerde yahudiler kastedilerek, Allah'ın kelâmını dinleyip veya okuyup anladıktan sonra tahrif ettikleri yani asıl ve gerçek mânalarını (mevâzı') terkedip, gerçekmiş gibi zannedilebilecek yanlış mâna ve yorumlar yaptıkları ifade edilmektedir.

2. Tebdil Yöntemi. Kur'ân-ı Kerim'de tahrif anlamında "değiştirmek" mânasındaki **bedl** kökünden türemiş olan **tebdîl** kelimesi de kullanılmaktadır. Bu husus Kur'an'da, "Onu, kendilerine söylenenden başka bir sözle değiştirdiler."[57] ve "Kelâmı, kendilerine söylenmeyen bir lafla değiştirdiler."[58] ifadeleri yer almaktadır. Buradaki tebdil, değiştirilen şeyin yerine başka bir şeyin konulması şeklinde olabileceği gibi, neshedilip ortadan kaldırılması şeklinde olması da söz konusudur. Kur'an'da ayrıca yahudilerin, kendilerine verilen tâlimatı değiştirerek (tebdil), yerine başka beyanlar koydukları da ifade edilir.[59]

3. İştirâ Yolu. Kur'an'da yahudi âlimlerine atıflar yapılarak bunların, kendi elleriyle yazdıkları metinlerin vahiy ürünü olduğunu söyledikleri, Allah'ın indirdiği vahyi gizledikleri, bütün bunların karşılığında değersiz dünya menfaatini hedefledikleri haber verilmektedir. Hz. Muhammed'in önceki kitaplarda müjdelendiğini belirten âyetler de tahrifle ilişkilendirilmiştir. Nitekim A'râf sûresinin 157. âyetinde belirtildiği üzere son Peygamber›in nitelikleri

yahudi ve hıristiyanlara gönderilen Tevrat ve İncil'de yazılıydı. Saff sûresinin 6. âyetinde ise Hz. Îsâ'nın, kendisinden sonra Ahmed isminde bir peygamberin geleceğini müjdelediği açıklanmıştır. Mevcut kitaplar okunup bu hususlara rastlanmayınca söz konusu metinlerden çıkarıldığı kanaatine ulaşılmıştır. Bazı araştırmacılar ise söz konusu kitaplarda bu anlama gelebilecek ibarelerin bulunduğunu ancak bu din mensuplarının onlara farklı anlamlar yüklediklerini kaydetmektedirler.

4. Hakka Bâtılı Karıştırma. Kur'ân-ı Kerim'de, "Ey Ehl-i kitap! Niçin hakka bâtılı karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?"[60] buyurulmaktadır. Abdullâh b. Abbâs, Ehl-i kitabın Tevrat ve İncil'i tebdil ettiklerini ve buna rıza göstermeyen samimi müminlerin, zalim kralların işkencesinden kurtulmak için uzlete çekildiklerini (rehbâniyyet) haber verir.[61]

İbn Hazm ve Karâfî gibi âlimler bu kitaplarda metin tahrifi yapıldığını söylerken İbn Haldûn ve Makrizî gibileri ağırlıklı olarak mâna tahrifinin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir. Şah Veliyyullâh ed-Dihlevî ise yahudilerin hem metin hem de mâna tahrifini yaptıklarını kaydetmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'den önce nâzil olan Tevrat, Zebur ve İncil'in hem metinleri sağlam bir şekilde tespit edilememiş hem de tahrif ve tebdile mâruz bırakılmıştır. Bunun sonucunda semavî dinlerin temel ilkesi olan tevhit inancından uzaklaşılmış, yahudi ve hıristiyan din adamlarının Allah ile kul arasına girmesi ve ilâhî hâkimiyetin ikinci plana itilmesi neticesi ortaya çıkmıştır.

Kur'an'ın kendini önceki kitapların tasdikçisi olarak nitelemesi,[62] önceki kitaplarda mevcut olduğunu ifade ettiği cümlelerin elimizdeki Tevrat ve İnciller'de yer alması, bu kitapların tamamen değil, kısmen tahrif edildiği görüşünü desteklemektedir. Yahudi kaynaklarında da Tevrat'ın bir ara kaybolduğu ve Azra tarafından yeniden yazıldığı kabul edildiği gibi, XVI. yüzyıldan itibaren yapılan Kitâb-ı Mukaddes tenkitleri bugünkü Tevrat'ın otantik olmadığını ve zaman içinde farklı kişilerce kaleme alındığını ortaya koymaktadır.

Hıristiyanlık'ta da çarmıh olayı ve Hz. Îsâ'nın Allah'ın kelâmı oluşu meseleleri, incil›in tahrifini gündeme getirmektedir. Ayrıca Îsâ'nın hayatında İncil yazılmadığına göre İncil metinlerinin ondan sonra ve onun gözetimi dışında birileri tarafından kaleme alındığı hakikati ortaya çıkmaktadır. Hıristiyan inancına göre söz konusu İnciller ilham yoluyla İncil yazarlarına yazdırılmıştır. İnciller'in neresinin tahrif edildiğinin ölçüsü, son ilâhî kitap olması ve tahriften uzak kalması itibariyle Kur'ân-ı Kerim'dir. Onların sahihliği, Kur'an'ın mesajına ve ruhuna uygun olmalarıyla sınırlıdır.

Biz müslümanlar prensip olarak yahudi ve hıristiyanlara indirilen kitaplarda yer alıp Kur'an'ın verdiği bilgilere ters düşen hususların tahrife uğramış kısımlar olduğunu kabul edip reddetmekle beraber temel İslâmî kaynaklarda bulunmayan ancak İslâmî inanç ve telakkilere de aykırı bir yanı olmayan beyanların doğru olabileceğini kabul ederiz. Bunların dışında kalan hususlarda ise Hz. Peygamber'in şu hadisine göre amel ederiz: "Ehl-i kitabın sözlerini ne doğrulayın ne de yalanlayın; ancak 'Allah'a, bize indirilene, İbrâhim'e, İsmâil'e İshak'a, Yâkub'a ve oğullarına indirilene, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya verilene ve bütün peygamberlere rableri tarafından gönderilene inanırız; biz Alllah'a teslim

olanlarız.'[63] deyiniz."[64]

E. DİNLER ARASI NESİH

Sözlükte **nesih** "bir şeyi ortadan kaldırıp yerine başkasını veya benzerini koymak" demektir. Terim olarak, «Dinî bir hükmün daha sonra gelen dinî bir delille kaldırılması veya Cenâb-ı Hakk'ın önceki peygamberlere indirdiği vahiylerde yer alan bazı hükümleri sonraki peygamberlerin vahiylerinden kaldırması ya da yerine benzerini koyması" şeklinde tanımlanabilir. Hükmü kaldırılana "mensuh", kaldırana da "nâsih" denir. Neshin tanımında söz konusu edilen "hüküm", Âl-i İmrân sûresinin 19 ve 85. âyetlerinde de işaret edildiği üzere, genel adı İslâm olan hak dinin aslî değil fer'î hükümleriyle ilgilidir. Başta inanç esasları olmak üzere dinin ibadet çeşitleri ve ahlâk kuralları aslî hükümlerdir. İbadetlerin ifa ediliş biçimleri ve insanlar arası müeyyidelere dayalı münasebetler fer'î hükümler çerçevesine girer. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de yahudilere has olan ve genellikle isyanları sebebiyle cezalandırıcı özelliği taşıyan hükümlere yer verilir.[65] Bütün peygamberlerin ve mensuplarının aynı iman esaslarına inandıklarını beyan eden Bakara sûresinin 285-286. âyetlerinde önceki ümmetlere yüklenen ağır hükümlerle Muhammed ümmetinin mükellef tutulmaması biçiminde bir dua da yer alır. Bazı âlimlerin anlayışına göre dinler arası neshe temas eden Bakara sûresinin 106. âyetinde söz konusu olan herhangi bir hüküm olmayıp; vahyin (âyet) değişmesi, İslâm'dan önceki ilâhî beyanların yerine Kur'an'da şekillenen vahiylerin gelmesidir. Bu bakış açısıyla zaten ilk peygamberlerden itibaren aynı anlamdaki vahyin insan topluluklarının gelişip değişmesine paralel olarak devam eden nesih sürecinin son halkası kastedilmiş olur.

İlâhî dinler koydukları hükümlerde insanların ihtiyaç ve şartlarını göz önünde bulundurmaktadır. Bu durum ister istemez ahkâmda birtakım değişiklikleri gerekli kılar. Kur'ân-ı Kerim'de neshin gereği şu şekilde beyan edilmektedir: "Biz, bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak (ertelersek) mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz."[66]

Allah Teâlâ insanlığın kültürel gelişimine ve bu gelişimin doğurduğu ihtiyaçlara paralel olarak gerektikçe yeni peygamber ve kitaplar göndermiş, öncekilere ait bazı hükümleri yürürlükten kaldırmıştır. Kur'ân-ı Kerim nâzil olurken de bu döneme mahsus olmak üzere ve tedrîcîliğin gereği olarak az miktardaki âyetler, diğerlerini neshetmiştir. Buna örnek olarak kıblenin Mescid-i Aksâ'dan Kâbe'ye çevrilmesi[67] ve içki yasağı[68] gösterilebilir.

Bu duruma göre nesih işlemi, biri, sonra gelen bir kitabın kendisinden önce gönderilen kitap veya kitaplarda yer alan hükümleri kaldırması, diğeri de bir kitabın kendi içinde nesih yapması yani daha önce koyduğu hükümleri kaldırması olmak üzere iki şekilde düşünülebilir. Neshin yaygın kullanımı birinci şekilde olup şu şartlarda gerçekleşmiştir: İlâhî dinler, biri, onun teorik boyutunu temsil eden inanç sistemi (akîde), diğeri de uygulamadan oluşan şeriat olmak üzere iki farklı yapıya sahiptir. Akîde açık ifadelere ve üzerinde ittifak edilen anlayışlara dayanır. O, bütün peygamberlerin ortak davetidir. Şeriat ise insanın Allah-evren ve insanlarla ilişkilerini düzenler. Akîde asıl, şeriat onun üzerine bina

edilen feridir. Dolayısıyla İslâmî açıdan şeriatın varlığı akîdenin varlığına bağlıdır.

İlâhî dinlerde helâl ve harama dair hükümler yani şeriat birden değil, tabii ve sosyal hayatın gerekleri, muhatapların ihtiyaç ve özel durumlarına paralel olarak konulmuştur. Bu sebeple ilâhî dinler akîdede statik, şeriatta ise dinamik bir yapıya sahip olmuştur. Şeriattaki dinamizm hem ibadetlerde hem de sosyal meselelerde görülmektedir.

Öte yandan bütün peygamberler aynı inanç esaslarını ortaya koymuşlardır. Toplumların ihtiyacına göre emir ve yasaklarda bir kısım değişiklikler meydana gelmişse de bunlar temel inanç esaslarını kapsamaz. Allah katında gerçek dinin İslâm olduğunu beyan eden âyet, Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin temel nitelikleri aynı olan bir dini getirdiklerini ve bu dinin adının da "İslâm" olduğunu haber vermiş olur.[69]

Bu dinlerde hayatın ve var oluşun sabit kuralları devam ederken zamana ve mekâna bağlı olan kuralları değişim göstermiştir. Örnek olarak Hz. Âdem'in kız ve erkek çocukları birbiriyle evlenirken bunun Tevrat'ta yasaklanması, Nûh'un şeriatında bütün hayvanların eti helâl kılınmışken Mûsâ şeriatında domuz etinin haram kılınması, Hz. İbrâhim'in şeriatında baba bir kız kardeşin nikâhı meşru iken, Mûsâ'nın şeriatında yasaklanması, Mûsâ'nın şeriatında cumartesi gününe saygı gösterilmesi istendiği ve o günde iş görülmesi yasaklandığı halde Îsâ'nın şeriatında bu hükmün kaldırılması, Yahudilik'te kişinin karısını boşaması mubahken Hıristiyanlık'ta zina suçu işlemesi dışında kadını boşamanın haram kılınması gibi durumlar gösterilebilir.

İlâhî dinlerde temel meselelerde değişiklik olmamakla beraber insanlar arası ilişkilerde ve eşyanın kullanımında sonra gelen din, bir öncekinden farklı bazı hükümler getirmiştir. Bu gelişme İslâm dini ile en olgun düzeye ulaşmıştır. Hz. Muhammed son peygamber, Kur'an son ilâhî kitaptır. İslâmiyet'le din kemale ermiş, iman, ibadet ve ahlâk esaslarının tespitinde yeni bir peygambere ve kitaba ihtiyaç kalmamıştır. Kur'an'ın son gelen âyetinde dinin kemale erdiği ve Allah'ın peygamber göndererek insanları doğru yola çağırma nimetinin tamamlandığı bildirilmektedir.[70] Bundan böyle inanan insanlar, dinin genel prensiplerine uygun olarak Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in sünnetinde yer almayan problemleri onların ışığında kendi tecrübe, bilimsel düşünce ve mantık ölçüleri içinde çözmeye çalışacaklardır. İslâmiyet bu amaçla icmâ, içtihat, müşavere, kıyas ve tecrübe gibi çeşitli imkânlara yer vermiştir.

Kur'an'dan önce gönderilen ilâhî kitaplarda yer alan hükümlerin bizim için de geçerli olup olmadığını beyan etmek üzere fıkıh usulü kitaplarında, "bizden öncekilerin şeriatları" (şerâiu men kablenâ) meselesine gelince, bu konuda şunlar söylenebilir: Kur'ân-ı Kerim'de haklarında nesih kaydı bulunan hükümler kesinlikle kaldırılmıştır. Bizim için de geçerli olduklarına ilişkin bir kayıt varsa Kur'an'ın hükmü sayılır ve kendimiz için de bağlayıcı olur. Neshi veya kabulü zikredilmeksizin alıntılananlar ise fakihlere göre çeşitli alternatiflerden biriyle yorumlanabilir. Fakat hiçbir zaman bağlayıcı tek tercih değildirler. Mâide sûresinin 45. âyetinde yer alan yaralamalarla ilgili kısasın durumu böyledir.

İlâhî kitaplar hakkında sonuç olarak şunları söylemek mümkündür: Bugün

yahudilerin elinde bulunan ve Tekvin, Huruç, Levililer, Sayılar ve Tesniye bölümlerinden oluşan Tevrat ile hıristiyanların elinde bulunan ve Matta, Markos, Luka ve Yuhanna kitaplarından oluşan Kitâb-ı Mukaddes, Tevrat ve İncil’in aynı değil, değişikliğe uğramış şeklidir. Dolayısıyla biz Tevrat’a ve İncil’e inanırken onların bugünkü hallerine değil, Hz. Mûsâ’ya ve Îsâ’ya gönderilen orijinal şekillerine inanmaktayız.

Zebur hakkında ise çok az bir bilgiye sahip bulunmaktayız. Yaygın kanaate göre o bir irşat ve öğütler manzumesi iken zamanla tahrife uğramış, hatta tamamen kaybolmuştur. Bugün Kitâb-ı Mukaddes içinde yer alan Mezmurlar’ın Hz. Dâvûd’a gönderilen kitap olduğu şüphelidir. Kur’ân-ı Kerim ise son peygamber Muhammed aleyhisselâma gönderilmiş bulunan ilâhî kitaptır. Hz. Muhammed son peygamber olduğu gibi Kur’an da son kitaptır.

el-Bakara 2/4.

İlgili âyetler için bk. el-Bakara 2/97; Âl-i İmrân 3/3; el-Mâide 5/46-48; Fâtır 35/31; el-Ahkāf 46/30; Saff 61/6.

Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, s. 310.

Abese 80/11-16.

Necm 53/36-37; ayrıca bk. el-A‘lâ 87/18-19; el-Beyyine 98/2-3.

Tâhâ 20/133; en-Necm 53/36-37; el-A‘lâ 87/18-19.

bk. Abese 80/13; el-Beyyine 98/2.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV, 107.

Râzî, *Mefâtîhu’l-ġayb*, XXIX, 13, XXXI, 149.

bk. MFuâd Abdülbâkî, *el-Mu’cem*, “shf” md.; Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, VIII, 5768-5769.

Bu konuda bk. Ömer Dumlu, “Suhuf”, *DİA*, XXXVI, 477-478.

el-Bakara 2/53, 87; el-En‘âm 6/154; el-A‘râf 7/145; Hûd 11/110; el-Enbiyâ 21/48; el-A‘lâ 87/19.

el-Mâide 5/44.

Âl-i İmrân 3/3-4.

el-En‘âm 6/91.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, IV,107; Buhârî, “Tevhîd”, 19; Müslim, “Hudûd”, 28.

el-Bakara 2/53; el-Mâide 5/44; el-En‘âm 16/91; Hûd 11/17; el-Enbiyâ 21/48.

el-Mü’min 40/53-54.

el-Bakara 2/75; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13, 68; el-A‘râf 7/157; el-Feth 48/29.

I. Krallar, 8/ 9; II. Tarihler, 5/ 10.

Ömer Faruk Harman, “Ahd-i Atîk”, *DİA*, I, 495-496; Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, s. 165-168.

el-Bakara 2/83.

el-Mâide 5/12.

el-A‘râf 7/156.

el-Mü'min 40/39.

el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12.

et-Tevbe 9/111.

el-Mâide 5/45.

el-Mâide 5/12.

el-A‘râf 7/169.

el-Bakara 2/84.

el-Mâide 5/32.

el-Bakara 2/188; en-Nisâ 4/160-161.

en-Nisâ 4/154.

el-En‘âm 6/146.

Tâhâ 20/12-47; eş-Şuarâ 26/10-17; en-Neml 27/8-12; el-Kasas 28/30-35; en-Nâziât 78/17.

el-En‘âm 6/154; Hûd 11/17; el-Mü’minûn 23/49; el-Kasas 28/43.

el-Cum‘a 62/5.

el-Bakara 2/41-42, 59, 75, 79, 140-146, 159; Âl-i İmrân 3/71, 78; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13.

el-Bakara 2/174.

en-Nisâ 4/163; el-İsrâ 17/55.

el-Enbiyâ 21/105.

Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini*, IV, 3081.

Âl-i İmrân 3/48, 65; el-Mâide 5/46-47, 66, 68, 110; el-A‘râf 7/157; et-Tevbe 9/111; el-Feth 48/29; el-Hadîd 57/27.

el-Bakara 2/136; en-Nisâ 4/163; el-A‘râf 7/157; el-Hadîd 57/27; Saff 61/6.

el-Mâide 5/46-47.

Yuhanna, 1/1, 2, 14.

Buhârî, “Tefsîr”, 2/11, 13; “İ‘tisâm”, 25.

el-Bakara 2/59.

el-A‘râf 7/162.

el-Bakara 2/59; el-A‘râf 7/161-162.

Âl-i İmrân 3/71.

Buhârî, “Şehâdât”, 39; Nesâî, “Kudât”, 12.

bk. Âl-i İmrân 3/3, el-Mâide 5/48; Fâtır 35/31.

el-Bakara 2/136.

Buhârî, “İ‘tisâm”, 25; “Tefsîr”, 2/111.

bk. el-En‘âm 6/146.

el-Bakara 2/106.

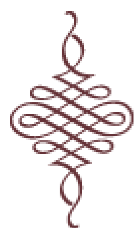
el-Bakara 2/144; Buhârî, “Tefsîr”, 2/12, 14; Müslim, “Mesâcid”, 11-15.

el-Bakara 2/219; en-Nisâ 4/43; el-Mâide 5/90-91.

Âl-i İmrân 3/19.

el-Mâide 5/3.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'ÂN-I KERİM

İlâhî kitapların sonuncusu olan Kur'ân-ı Kerim peygamberlerin sonuncusu Muhammed aleyhisselâma gönderilmiştir. Ondan sonra peygamber ve Kur'an'dan sonra yeni bir ilâhî kitap gelmeyeceğinden, o, Allah tarafından özel bir korumaya alınmıştır. Cenâb-ı Hak, "Onu biz indirdik, koruyacak olan da biziz." buyurmaktadır.[71] İslâm bilginlerinin büyük çoğunluğuna göre Kur'an "okumak, toplamak, açıklamak" mânalarına gelen **karae** fiilinden türemiştir. İlk inen âyetin "ikra'" şeklinde olması, Kur'an'ın on yedi yerinde karae kökünün okuma anlamında kullanılması ve bu kitabın çok okunup tavsiye edilmesi gibi hususlar söz konusu görüşün isabetli olduğunu göstermektedir.

Çeşitli kaynaklarda Kur'an için elliyi aşkın isimden söz edilmişse de bunların en meşhur olanları, "Kitap, Kur'an, kelâmullah, furkān, nûr, zikr, tenzîl, vahy, hüdâ ve rahmet"tir. Kur'ân-ı Kerim'in terim mânası için yapılan en kapsamlı tanım ise şöyledir: Kur'an, Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla Hz. Muhammed'e indirilen, mushaflarda yazılan, tevâtür yoluyla nakledilen, okunmasıyla ibadet edilen, Fâtiha sûresiyle başlayıp Nâs sûresiyle son bulan, başkalarının benzerini yapmaktan âciz kaldığı Arapça bir kelâmdır.

IV. Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri

Kur›ân-ı Kerim›in özelliklerini kendi açıklamalarından hareketle şöylece sıralamak mümkündür: Kendisinde şüphe, çelişki ve tutarsızlık bulunmayan, Arapça olarak vahyedilmiş (Arabî), önceki kitapları doğrulayan (musaddık), gözetip tanıklık eden (müheymin), mesajları evrensel olan, Allah tarafından korunan, âyetlerinin bir kısmı muhkem bir kısmı ise müteşâbih konumunda bulunan, aydınlatan (nûr), yol gösteren (hüdâ), hakkı bâtıldan ayıran (furkān), uyarıcı ve müjdeleyici (nezîr ve beşîr), hikmetli, gerçekleri açıklayıcı (tibyân) olan bir kitaptır.[72]

Kur'ân-ı Kerim hakkında yapılan bu açıklamalardan elde edilen bazı sonuçlar ise şöyle sıralanabilir:

a) Kur'an'ı Hz. Peygamber'e gönderen Cenâb-ı Hak'tır. Cebrâil, onun Resûlullah'a ulaşmasında sadece aracı olmuştur. Dolayısıyla Kur'an Allah'ın kelâmıdır.

b) Vahyin Allah elçilerine gönderilişinin çeşitli şekilleri bulunmakla beraber Kur'an, Hz. Peygamber'e tamamen Cebrâil aracılığı ile indirilmiştir.

c) Kur'an, sadece Resûl-i Ekrem'e gönderilen lafızlardan oluşur. Dolayısıyla geçmiş peygamberlere indirilen metinler veya o metinlerden bölümler Kur'an sayılmaz, onlara Kur'an muamelesi yapılmaz. Ancak bu metinlerde alıntı olarak Kur'an'da yer alanlar Kur'an metnidir. Bunun gibi Hz. Peygamber'e melek dışındaki yollarla vahyedilen hususlar da Kur'an içinde yer almaz.

d) Kur’an, Resûlullah’tan bize mütevâtir olarak gelmiştir. Bu sebeple âhâd yolla gelen rivayet ve kıraatler Kur’an metnine dahil edilmez ve böyle bir metne Kur’an muamelesi yapılmaz.

e) Kur’an, hem lafzı hem mânası itibariyle mu‘cizdir yani erişilemeyen, benzeri yapılamayan bir eserdir: “Kulumuza indirdiğimiz Kur’an vahyi hakkında bir şüpheniz varsa, onun benzeri olabilecek bir sûre getirin.”[73], “Hem insanlar hem de cinler Kur’an’ın benzerini meydana getirmek için bir araya gelseler ve birbirlerine destek olsalar bile onun benzerini asla ortaya koyamazlar.”[74]

Kur’an’ın metni gibi mânası da erişilmez bir derinliğe sahiptir. Onu anlayarak okuyanların zihninde ve gönlünde çok yüksek düşünce ve duygular meydana gelir. Kur’an hakkında günümüze kadar birçok tefsir yazılmış olmasına rağmen, o, yine de tükenmez bir hazine durumundadır. Kur’an, lafız ve mânanın bir arada oluşuyla ilâhî kitap özelliğini kazanır. Bu sebeple sadece mânaya Kur’an denilemez; namaz gibi Kur’an okumanın gerektiği yerde kıraatin buna uygun olması gerekmektedir.

Kur’an’ın kendine has bir iç örgüsü vardır. O, bir konuyu belli bir bölümde ele alarak sonuçlandırmaz. Aksine kişinin zihnine ve gönlüne yerleştirmek istediği hükümleri kitabın çeşitli yerlerine serpiştirir. Bu, tıpkı insanın fiilen yaşadığı hayata benzer. Çünkü insan, meselâ yirmi dört saatlik bir hayat içinde, hem namaz kılma, hem alışveriş yapma... hem de sosyal bazı işlerle meşgul olma durumunda bulunur.

Söz gelimi savaştan ve yetimlerden söz eden âyetlerin arasına şarabın haramlığını,[75] boşanmadan söz eden âyetlerin arasına namazla ilgili hükümlerin yerleştirilmiş olduğunu;[76] hacla ilgili hükümlerin bir kısmının Bakara sûresinde (196-203), bir kısmının Hacc sûresinde (26-37) geçtiğini bulabilirsiniz. Kur’an’ın bu yöntemini Mahmud Şeltût şöyle bir benzetme ile ifade eder: Onun konuları ele alış şekli her tarafı meyve ve çiçeklerle dolu bir bahçeye benzer. İnsan bu bahçenin neresine giderse gitsin kendisine yararı olacak rengârenk çiçekler ve farklı meyveler bulabilir.[77]

Sonuç olarak Kur’an hem lafzı hem de mânasıyla Allah kelâmı olup Hz. Peygamber’e Cebrâil vasıtasıyla Arapça olarak gönderilmiş, sonraki nesillere tevâtür yoluyla ulaşmış olup hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Fâtiha ile başlayıp Nâs sûresiyle biten ve 114 sûreden oluşan Kur’an, mushafla iki kapak arasına alınmıştır. O, lafzı ve mânasıyla erişilmez bir kitap olup benzerinin meydana getirilmesi imkânsızdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber’e Cebrâil vasıtasıyla indirilmeyen, mushaf içinde yer almayan söz ve ibarelere, Kur’an’ın tefsir veya tercümesi şeklindeki ifadelere Kur’an denilemez.[78]

Âmentünün altı esasından biri Allah tarafından peygamberlere gönderilen kitaplara inanmaktır. Biz müslümanlar ilke olarak ilâhî kitapların tamamına iman ederiz. Ancak bunların içinde değişikliğe uğratılmadan günümüze kadar gelen tek ve son kitap Kur’ân-ı Kerim’dir. Dolayısıyla Kur’an’ın aslı muhafaza edilen son ilâhî kitap oluşuna özel olarak iman etmek gerekmektedir.

Bütün ilâhî kitaplar Allah’ın kelâmı olup bu açıdan aralarında fark yoktur. Allah’ın kelâmı olmaları bakımından Kur’an âyet ve sûreleri arasında fark gözetilemez. Ancak muhtevaları itibariyle bazı sûrelerin kıraati diğerlerine göre

öncelikli kabul edilmiştir.

Kur'an dışındaki ilâhî kitaplar muhafaza edilemedikleri, tahrif ve tebdile uğradıkları için, bugün biz, ilke olarak bütün ilâhî kitaplara inanmakla beraber, korunarak günümüze gelen tek ilâhî kelâm Kur'an'a inanmayı kitap inancının özü olarak kabul ederiz. Buna göre Kur'an'a inanmayan kişide ilâhî kitaplara imanın gerçekleştiğini söyleyemeyiz.

V. Kur'an Tarihi

A. Kur'an'ın Nüzulü, Yazılması, Toplanması, Çoğaltılması ve Tevâtür Yoluyla Nakledilmesi

Hz. Peygamber kırk yaşına yaklaştığında iç dünyasında bazı değişiklikler hissetmeye başlamıştı. O, yalnız kalma arzusuyla Hira mağarasına gidip orada tefekküre dalıyordu. Bir müddet sonra vahiy meleği Cebrâil yanına gelerek ona Alak sûresinin ilk beş âyetini okudu ve onun da okumasını sağladı: "Yaratan rabbinin adıyla oku! O, insanı aşılanmış bir yumurtadan yarattı. Oku! Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. O, kalemle öğretendir. O, insana bilmediğini öğretmiştir."

Hz. Muhammed, eşi Hatice ve onun amcazadesi Varaka ile istişare ettikten sonra kendisine peygamberlik görevinin verileceği yolunda bir kanaate sahip oldu. Bu olaydan bir müddet sonra gelen ilk vahiy Müddessir sûresinin ilk âyetleri olmuştur: "Ey örtüsüne bürünen peygamber! Kalk da etrafındakileri uyar. Rabbini yücelt, nefsini arındır, şirkten uzak dur, iyiliği, daha fazlasını beklemek ve bir kazanç elde etmek amacıyla yapma. Rabbinin rızasına ermek için sabret!"[79]

Âhir zaman peygamberi Muhammed aleyhisselâma milâdî 610 yılının Ramazan ayında indirilmeye başlayan Kur'an, yirmi üç yıl içinde tamamlanmıştır. Her hâlükârda Kur'an'ın Resûl-i Ekrem'e, bir anda değil, yavaş yavaş nâzil olduğu anlaşılmaktadır. Bunun birçok hikmeti söz konusu olup bunların başında Kur'an'ın, yaşanan hayata paralel olarak toplumu zaman içinde değiştirme ve İslâmiyet'in esaslarını onlara birer ikişer benimsetme metodunu benimsemiş olmasıdır. Bu yöntem vahyin sindirilmesini sağladığı gibi, vahye duyulan ilgiyi de canlı tutmuştur. Ayrıca adım adım ilerleme, eğitim öğretimde kolaylığın yanı sıra öncelikleri belirleme ve anlamada zorluk çekenlere zaman tanıma bakımından da önemlidir.

Kur'an'ın ilk inen âyetleri Alak sûresinin ilk beş âyeti olmakla birlikte ilk nâzil olan sûre Alak sûresi değil, âlimlerin çoğunluğuna göre Fâtiha sûresidir. Son inen âyetler Tevbe sûresinin 128-129. âyetleri, son inen sûre ise ağırlıklı olarak Nasr sûresi kabul edilmektedir.

Hz. Peygamber kendisine gelen vahiyleri öncelikle insanlara tebliğ ediyor, ardından bunları görevlendirdiği vahiy kâtiplerine yazdırıyordu. Ayrıca ezber geleneğine sahip Araplar, nâzil olan âyet ve sûreleri ezberliyorlardı. Vahyin erken dönemden itibaren yazıldığının ve ezberlendiğinin örneğini Hz. Ömer'in müslüman oluş hadisesinde görmek mümkündür. Bilindiği üzere o, kendi kız

kardeşiyle eniştesi yazılı bir metin üzerinden Tâhâ sûresini okumakta iken yanlarına girmiş ve okudukları metni istemişti. Çeşitli kaynakların kaydettiğine göre Kur'ân-ı Kerim, nâzil olduğu andan itibaren Hz. Peygamber tarafından görevlendirilen vahiy kâtiplerince kemik, deri, taş, tahta, parşömen, papirüs gibi malzemeler üzerine yazılıyordu.

Kur'an âyetleri ve dolayısıyla sûrelerinin Resûl-i Ekrem'in sağlığında bir araya getirilerek kitap şeklini aldığına dair herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bunun sebebi bu dönemde vahyin devam etmesi ve ne zaman kesileceğinin bilinmemesidir. Her yılın Ramazan ayında Resûlullah ile Cebrâil'in o zamana kadar inen âyetleri birbirine okumaları şeklindeki uygulama Kur'an'ın bir kitap halini alma yolunda olduğunu göstermektedir.

Yemâme Savaşı'nda hâfız sahâbîlerden bir kısmının şehit olması, Hz. Ömer'i telâşlandırarak harekete geçirmiştir. Kur'an metinlerinin bir araya getirilmesi konusundaki fikrini Halife Ebû Bekir'e götürmüş, o da ikna olarak bu görevi Zeyd b. Sâbit'e vermiştir. Yapılan duyuruyla yanında yazılı Kur'an parçaları bulunan sahâbîlerin, bu metinlerin Kur'an âyeti olduğuna dair iki şahitle birlikte görevli heyete başvurmaları istenmiştir. Zeyd ve diğer heyet üyeleri söz konusu metinleri kontrol edip yazmışlardır. Ortaya konan mushaf bütün sahâbîlerin onayını almış ve herhangi bir itiraz söz konusu olmamıştır.

Hz. Ömer ve Osman devirlerinde artan fetihler sayesinde farklı kültür ve coğrafyadan insanlar müslüman olmuş, bu bölgelerdeki müslümanların okuyup amel etmeleri için Ebû Bekir tarafından oluşturulan mushaf nüshasının çoğaltılması ihtiyacı doğmuştur. Azerbaycan ve Ermenistan'ın fethine kumandan olarak katılan Huzeyfe b. Yemân, askerler arasında kıraat farklılığından kaynaklanan ihtilâfı görünce endişelenerek Halife Osman'a müracaat etmiş ve konuya bir çözüm bulunma teklifinde bulunmuştur.

Bu endişeleri haklı bulan halife, Resûlullah'ın hanımlarından Hz. Hafsa'nın yanında bulunan Ebû Bekir mushafını çoğaltarak belli başlı merkezlere göndermeye karar vermiş ve bu iş için Zeyd b. Sâbit başkanlığında dört kişiden oluşan bir heyeti görevlendirmiştir. Bu çalışma sonunda mushaf yedi nüsha olarak çoğaltılmış, Mekke, Kûfe, Basra, Şam, Yemen ve Bahreyn'e gönderilmiş, bir nüsha da Medine'de bırakılmıştı. Ana nüsha ise Hafsa'ya iade edilmişti.

Arap dilinde başlangıçta noktalama ve hareke yoktu. Bu, özellikle hâfız olmayanlar için bazı güçlüklere sebep oluyordu. Söz konusu zorluğu aşmak için harekete geçen ilk halife Abdülmelik b. Mervân'ın Irak valisi Ziyâd b. Ebîh, Ebü'l-Esved ed-Düelî'den yanlış okumaların önüne geçilmesi için çare bulmasını istemiştir. O da Kur'an'ı baştan sona harekelemek suretiyle önlem almıştır. Harekeleme okumada kolaylıklar sağlamakla beraber alfabedeki benzer harflerin karıştırılmasının önüne geçmemiş, bunun için de Irak Valisi Haccâc çözüm bulmak üzere İbn Ya'mer ve Nasr b. Âsım'ı görevlendirmiş, onlar da Ebü'l-Esved'den öğrendikleri noktalama işaretlerini Kur'an'a uygulamışlardır. Halîl b. Ahmed ise günümüzde kullanılan harekeleri ve diğer noktalama işaretlerini geliştirerek bu çalışmalara son şeklini vermiştir.

Kur'an, mushaf haline getirildikten sonra nüshaları çoğaltılarak değişik merkezlere gönderilmiş, o merkezlerde kayda geçirilmiş ve kütüphanelerdeki

yerlerini almıştır. Bugün ilk dönemlerde istinsah edilmiş Kur'an nüshaları İstanbul, Kahire, Taşkent ve Yemen kütüphanelerinde yer almakta, yapılan karşılaştırmalardan elimizde bulunan ve hâfızların ezberinde yer alan Kur'an ile söz konusu nüshalar arasında hiçbir farkın bulunmadığı anlaşılmıştır.[80]

B. Kur'an'ın Tertibi

Bugün elimizde bulunan mushaf 6236 âyet ve bunların yer aldığı 114 sûreden oluşmaktadır. Bu ayırım risâletin ilk yıllarında yapılmış ve bizzat Kur'an da bu bölümlemeye işaret etmiştir.[81] Yerleri Hz. Peygamber tarafından belirlenmiş olan âyet ve sûreler hicretten önce veya sonra nâzil oluşlarına göre Mekkî ve Medenî diye ikiye ayırılmaktadır. Yaygın olan kanaate göre sûrelerin seksen altısı Mekkî, yirmi sekizi Medenîdir. Bazı Mekkî sûrelerin içinde Medenî ve Medenî sûrelerin içinde de Mekkî âyetler bulunmaktadır. Mekkî sûrelerde daha çok Allah'ın birliği, her türlü şirkten korunma, geçmiş ümmetlerin başına gelen hadiseler gibi itikadî ve ahlâkî değerlerden söz edilmektedir. Bu dönemde nâzil olan âyetler çoğunlukla kısa ve şiirsel anlatıma sahiptir. Buna mukabil Medenî âyetler daha çok ibadet, muâmelât, haram ve helâl gibi konuları içermektedir.

114 sûreden sadece Tevbe sûresinin başında besmele bulunmamaktadır. Bu husus söz konusu sûrenin müşrik ve kâfirlere ültimatomla başlaması, "eman" (güven) bildiren besmelenin ise iltimatomla uyuşmayacağından kaynaklanmaktadır. Kur'an âyetlerinin sayısı konusunda farklı rakamlar söz konusudur. Âyetlerin sûreler içindeki tertibinin Hz. Peygamber'e ait bir tasarruf olup bu tasarrufu Cebrâil'in istediği yönündeki hadise,[82] dayanan âlimler, âyetlerin tertibinin vahye dayalı olduğu hususunda fikir birliği halindedir. Bunun en önemli delili Cebrâil ile Hz. Peygamber'in yılda bir defa Kur'an'ı karşılıklı okumalarıdır. Kur'an'ın en kısa sûresi üçer âyetlik Asr, Kevser ve Nasr sûreleridir.

VI. Kur'an'ın Erişilmez Üstünlüğü

Hz. Peygamber Allah'tan aldığı vahiyleri insanlara tebliğ etmeye başlayınca, yakın çevresindeki bazı insanlar onu dinleyip iman ederken, müşriklerden oluşan Mekke ileri gelenlerinin büyük kısmı ona şiddetle muhalefet etmiştir. Allah'ın kelâmı olarak tebliğ ettiği metinlerin O'nun değil, kendi sözü olduğunu, Cenâb-ı Hakk'ın herhangi bir vahiy göndermediğini, Hz. Muhammed'in şair, kâhin, mecnun veya sihirbaz olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Kur'ân-ı Kerim, müşriklerin bu iddialarını reddetmiş ve diğer peygamberler gibi son peygambere de bazı mûcizelerin verildiğini bildirmiştir. Onun mûcizelirinin başında Kur'ân-ı Kerim gelir. Kur'an kendisinin mucize olduğunu, böyle bir kelâmı Allah'tan başka kimsenin söyleyemeyeceğini belirterek ortaya koymuştur. Onun üç aşamada gerçekleşen bu meydan okumasında önce, söylediklerinde samimi iseler Kur'an'ın bir benzerini getirmeleri[83] bunu başaramadıkları anlaşılınca ikinci aşamada Kur'an'a benzer on sûre meydana getirmeleri, aksi halde gerçeği kabul edip müslüman olmaları istenmiştir.[84] Üçüncü aşamada ise Kur'an'ın hiç olmazsa benzer bir sûresini icat etmeleri istenmiştir.[85]

İ‘caz Şekilleri

a) Dil ve Üslûbu. Peygamberler insanlara, gönderildikleri kavimlerin diliyle hitap etmişler, tebliğ ettikleri vahiylerin dili de bu yönde olmuştur. Son peygamber Muhammed aleyhisselâmın ilk muhatapları Arap olduğu için Kur’an Arapça olarak nâzil olmuştur. Bununla beraber onun anlatım ve üslûbunda kendine has birçok özelliği de söz konusudur. Söz gelimi akait esasları, teşriî hükümler, tarihî olaylar ve kıssalar farklı üslûplarla anlatılmış, inkârcılara yönelik tehdit ve uyarılarla müminlere verilen müjdelerde değişiklik arzetmiştir. Kur’an’ın üslûbunda beşerî zaafları görmek söz konusu değildir. O, sıradan nesir şeklindeki metinlere benzemediği gibi manzum metinlere de benzemez. Onun üslûbunun büyüleyiciliği şiir ve nesrin meziyetlerini bir araya toplayan emsalsiz bir nazım oluşturmasından kaynaklanır. Ünlü Arap edibi Velîd b. Mugîre’nin, “Arap şiirini, kasidesini, recezini…benden daha iyi bilen yoktur. Muhammed’in söylediği Kur’an bunların hiçbirine benzemiyor.” şeklindeki itirafı da bunu desteklemektedir.[86]

b) Lafız ve Mâna Dengesi. Kur’an metnini teşkil eden kelimeler, maksadı eksik veya fazla olmaksızın ifade edecek şekilde seçilmiştir. Kısa ve özlü anlatımın tercih edildiği yerlerde mâna ihmal edilmediği gibi muhtevanın ayrıntısına gidildiği yerlerde de söz israfına gidilmez.

c) Hem Akla hem de Duygulara Hitap Edişi. Kur’an’ın dinleyenler üzerinde etki bırakan ve ruhlarına tesir eden bir özelliği bulunmaktadır. Ancak o aynı zamanda düşündüren bir muhtevaya da sahiptir. Nitekim birçok kişi onun bu özelliği sayesinde müslüman olmuştur. Tâhâ sûresini dinlediğinde Hz. Ömer’in, Tûr sûresini dinlediğinde Cübeyr b. Mut‘im’in hissettikleri şeyler bu türdendir.

d) Ses ve Terkibinde Ortaya Çıkan Âhenk. Kur’an’ın ifadelerinde cümle ve âyet sonlarındaki seslendirmelerle ortaya çıkan ve kulağa hoş gelen öyle bir âhengi vardır ki buna diğer metinlerde rastlamak mümkün değildir. Arapça bilmeyen ve Kur’an’ın mânasını anlamayan insanlar bile onun okunuşundan büyük haz duyar.

e) Edebî Tasvir. Kur’an, başta kıyamet, cennet ve cehennem olmak üzere yer, gök, iyi ve kötü insan tipleri gibi tasvirlerinde kişiyi cezbeden, kendine özgü bir tasvir üslûbuna sahiptir. Onu dinleyen kimse bu tasvirin okunmakta olan bir metin olduğunu unutup, canlı bir hadise gibi zihninde algılar.

f) Aynı Anda Farklı Seviyedeki İnsanlara Hitap Edişi. Birçok âyetin ilk bakışta kavranan mânaları yanında, farklı kültür düzeyindeki insanlarca hissedilen iç anlamları da (anlam katmanları) bulunmaktadır. Farklı anlayışlara imkân veren bir âyeti ilk nesiller kendi durumlarına göre, sonraki nesiller ise ulaştıkları ilmî seviyeye göre açıklayabilmektedir.

g) Gayba İlişkin Haberleri. Kur’an’da Hz. Âdem’den itibaren gelmiş peygamberler ile milletlerin kıssaları yer alır. Okuma yazma bilmeyen bir peygamberin vahiy almadan bunlardan haber vermesi mümkün değildir. Bu tür haberlere örnek olarak Bizanslılar’ın İranlılar’a galip geleceği,[87] Bedir Savaşı’nda düşman ordusunun yenilgiye uğratılacağı,[88] Mekke’nin fethedileceği,[89] insanların kitleler halinde İslâmiyet’i benimseyeceği[90] şeklindeki beyanlar zikredilebilir.

h) İlmî İ'câzı. Esas amacı insanları hidayete yönlendirmek olan Kur'an'ın tabiat ilimleri alanına giren konularda verdiği özlü bilgilerde modern bilimle çelişmemesi ayrı bir i'câz yönünü oluşturmaktadır.

VII. Kur'an'ın Tercüme ve Tefsiri

Kur'ân-ı Kerim kıyamete kadar dünyanın her bölgesinde yaşayan müminler tarafından anlaşılması gereken bir kitaptır. Arapça bilenlerin okumak suretiyle mesajını anlamaları mümkünken bilmeyenler için onun başka dillere çevrilmesi söz konusudur. Bu hususta Kur'an ve Sünnet'te engel oluşturacak herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Tarih içinde tercümenin zorluğunu ve Kur'an gibi ilâhî bir kelâmın başka dillere aktarılmasının güçlüğünü göz önünde bulunduran bazı âlimler buna karşı çıkarken, bazıları da Kur'an'ın bütün insanlara hitap eden üslûbunu ve sünnetteki bazı uygulamaları göz önünde bulundurarak olumlu yaklaşmışlardır. İkinci görüş yaygınlık kazanmış ve Kur'an birçok dünya diline tercüme edilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin ifade ettiği mânaları Arapça'dan başka bir dile aktarılması anlamına gelen tercüme **lafzî** ve **tefsirî** olmak üzere ikiye ayrılır.

Lafzî tercüme kelimelerin karşılıklarını vererek yapılan çeviridir. Bu tür bir tercümenin başarısı aktarılacak dilin zenginliğine ve tercümeyi yapan kişinin kapasitesine bağlıdır. Aslında Kur'an gibi olağanüstü (mu'ciz) bir eserin çevirisi zor bir iştir.

Tefsirî tercüme ise kelimelerin lafzî mânasına ve cümlenin tertibine fazla bağlı kalmaksızın sözün anlamını başka bir dille açıklamak demektir. Bu tür çeviride lafza değil mânaya itibar edilir. Mânayı muhafaza etmek şartıyla bazı tabirler çıkarılabilir veya bazı kelimeler eklenebilir. Mütercim mânayı ve maksadı iyice kavradıktan sonra onu ifade edecek cümlelerle tercümeyi düzenler.

Türkçe'de Kur'an tercümesi karşılığında meal kelimesinin kullanılması tercih edilmiştir.

Kur'an her ne kadar Arap diliyle gönderilmişse de onun muhatapları sadece Araplar değil bütün insanlardır. Çünkü Kur'an kendisini bütün insanlar için hidayet kaynağı, şifa, rahmet, öğüt, uyarıcı ve müjdeleyici olarak tanıtmaktadır. Dolayısıyla bütünüyle insanların onu okuyarak bu yönlerinden faydalanma hakkı vardır. Evrensel özellik taşıyan her mesajın yaygınlaşmasının yolu da budur. İslâmiyet, Kur'an hükümlerinin her asır ve her mekândaki insanlara tebliğ edilmesini öngörmektedir, Hz. Peygamber de Vedâ hutbesinde kendisinden öğrenilenlerin başkalarına ulaştırılmasını emretmiştir. Ayrıca Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Bizans, İran, Habeşistan gibi ülkelerin hükümdarlarını İslâm'a davet etmek amacıyla, tercüme edileceklerini bilerek içinde âyetler bulunan mektuplar göndermiştir. Selmân-i Fârisî, Fâtiha sûresini Farsça'ya çevirmiş ve Hz. Peygamber buna karşı çıkmamıştır.

Kur'an'ın tercüme edilmesinin yanında onun açıklanması da önemli bir husustur. **Tefsir**, Kur'an'ın açıklamasını yapmak ve anlaşılmasını sağlamak amacıyla yapılan bir çalışma olup bu hususta tefsir ilmi diye anılan bir ilim ortaya çıkmıştır. Tefsir, Kur'an'ın lafız, mâna, bağlam ve bütünlük açısından nasıl

anlaşılması gerektiğini araştırır. Ancak Kur'an ile ilgili tek ilim dalı tefsir değildir. Ayrıca kelâm onun inanç ve akait esaslarını, fıkıh ibadet ve muâmelâta dair hükümlerini, ahlâk insanî ilişkilerin ilkelerini, kıraat ilmi ise okunuşunun kural ve esaslarını ortaya koyar. Böylece Gazzâlî'nin *Cevâhirü'l-Kur'ân*'ında vurguladığı gibi İslâm kültür ve medeniyeti Kur'an etrafında oluşan ilim halkalarından teşekkül etmiş bir medeniyettir.

Kur'an, Arap yarımadasında yaşayan insanların dili ve kültürü ile indirilmiştir. Onda kelimeler, cümle yapıları, vurgular Arapça'nın kural ve cümle yapılarına göre şekillenmiştir. Kur'an'ı anlamak için ayrıca âyetlerin metin bağlamı yani bütün içindeki yeri ve tarihsel bağlamı yani nüzûl ortamı ve sebebi, terminolojik çerçeve, Hz. Peygamber'in tefsirleri, siyer ve tarih kaynakları göz önünde bulundurulmalıdır.

Kur'anın yorumuna gelince, buradaki amaç ilâhî kelâmın içerdiği mesajların günümüze taşınmasıdır. Bu da ya Resûlullah ile ilk nesillerden aktarılan haberlere dayanan **rivayet** ya da ilmî, kültürel ve aklî unsurların da devreye sokulmasıyla gerçekleştirilen **dirayet** tefsiri yoluyla olmaktadır.

Kur'an metninin sübûtu üzerinde herhangi bir tereddüt bulunmadığı için âlimlerin bütün mesaisi onun anlaşılması noktasında yoğunlaşmıştır. İslâm'ın aslî kaynağını teşkil eden Kur'an âyetlerinden günlük yaşantıya rehberlik edecek hükümler çıkarmak ciddi bir metodolojiyi gerektirmektedir. Kur'an'ın anlaşılmasında âyetlerin lafzı kadar, onun bütüncül anlatımı, ilke ve hedefleri, Hz. Peygamber'in açıklama ve uygulamaları ayrı ayrı önem taşır. Bundan başka Kur'an'ın anlaşılmasında indirildiği dil olan Arapça'yı bilmek, özellikle onun indiği dönem ve coğrafyada konuşulan Arapça'nın dil ve mantık yapısını göz önünde bulundurmak vazgeçilmez bir önceliktir. Kısacası Kur'an'ın anlaşılmasında dilin kural ve anlatım yöntemleri ilk aşamayı oluşturmaktadır. İkinci aşamada ise anlamı bilinen lafızdan çıkarılacak hükümlere karar vermek gündeme gelmektedir. Çünkü lafzın anlamı şâriin (Allah) ne dediğidir, ondan çıkarılacak hüküm ise müfessirin ne anladığıdır. Burada doğru anlama şâriin muradı ve müfessirin çıkardığı hükmün örtüşmesiyle gerçekleşmektedir.

Arapça olarak nâzil olmuş ve dilin kurallarına göre anlaşılan bir metin özelliği taşıyan Kur'an, bu dildeki teşbih, mecaz, kinaye gibi edebî sanatları sıkça kullanmaktadır. Onun ifadelerine yüklenecek zâhirî ve bâtınî mânaların tamamı bu kurallar çerçevesinde geçerlidir. Dil kuralları içinde en geniş anlamıyla geçerli kabul edilemeyecek bir "bâtınî/ezoterik" yorumu Kur'an'a nispet etmek doğru olmaz. Bu sebeple hurûfîlik ve şifrecilik gibi dilin geçit vermediği birtakım yakıştırmalarla Kur'an'a bazı anlamlar söyletmeye kalkışmak hiçbir şekilde onaylanamaz.

VIII. Kur'ân-ı Kerim'in Muhtevası

Kur'ân-ı Kerim, Hz. Peygamber'in muhatabı olan toplulukların ihtiyaç, tavır ve davranışlarına, ayrıca olayların gelişimine göre farklı zamanlarda âyet ve sûre şeklinde nâzil olduğundan, onda konu bütünlüğü oluşturacak şekilde bir sıra izlenmediği gibi, sistematik eserlerde görüldüğü üzere yapısal bir bütünlük de

görülmemekte, muhtevayı oluşturan konular mushafın başından sonuna kadar çeşitli yerlere yayılmış bulunmaktadır. İnsanların, Kur'an'ın bu örgüsüyle çeşitlilik arz eden kendi hayatları arasında paralellik sezmeleri kendileri için daha etkileyici ve eğitici bir sonuç meydana getirmektedir.

Kur'an'ın muhtevasını İbn Cerîr et-Taberî tevhit, haber ve kıssalar, dinî hükümler; Zemahşerî Allah'ı lâyık olduğu şekliyle tanımak, ibadet, emir ve nehiy, va'd ve vaîd; Fahreddîn er-Râzî ise ilâhiyyât, âhiret, nübüvvet, kazâ ve kader konuları şeklinde özetlemektedir.[91]

Müfessirler Kur'an'ın tefsirini, "Biz bu kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık;"[92] "Bu kitabı sana her şey için bir açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve müslümanlar için müjde olarak indirdik."[93] meâlindeki âyetlerle, Kur'an'ın muhtevasının genişliğine işaret eden hadis ve sahâbe sözlerine dayanarak yapmaya çalışmışlardır.

Kur'ân-ı Kerim insanlara yol göstermek; dünya ve âhiret hayatına dair bilgi vermek; canları, malları, dinleri, aile ve toplumlarıyla ilgili konularda onlara ışık tutmak üzere gönderilmiştir. Onun gönderilişindeki asıl hedef tabiat veya tarihle ilgili konularda insanlara bilgi vermek değil, onlara ilâhî mesajı iletmektir. Bu sebeple Kur'an'ın muhtevasının anlaşılması çok önemlidir.

Kur'an'da birçok konuya temas edilmekle beraber, onda ağırlıklı olarak ele alınan konular belli başlıklar halinde toplanacak olursa şu hususlar ortaya çıkmaktadır:

a) Allah'ın varlığı ve birliği, azamet ve kudreti, yaratması ve bundaki hikmet gibi ulûhiyyet konuları; ruh, melek, cin, şeytan, âhiret, cennet, cehennem gibi gayb âlemine ilişkin hususlar.

b) İnsanlara adalet, istikamet, tevazu, dostluk, şefkat merhamet, eşitlik, bağışlama gibi yüksek hasletlerin tavsiye edilmesi; onları zulüm, kibir, hıyanet, cimrilik, intikam, merhametsizlik gibi kötülüklerden sakındırarak erdemli bireylerden oluşan bir toplum oluşturması.

c) Kur'an insanların Allah'a nasıl kulluk edeceklerini belirler, bununla ilgili hükümler koyar ve düzenlemeler yapar. Söz gelimi namaz, oruç, zekât, sadaka, hac, cihat, yemin, adak gibi konular üzerinde durur.

d) Evlilik, miras, boşanma, mehir, nafaka, çocuk emzirme, nesep, iddet ve vasiyet gibi ailevî; savaş, barış, şûra, adalet, eşitlik gibi idarî; alışveriş, kiralama, rehin, borç alıp verme, faiz ve tefecilik gibi ticarî; hırsızlık, cinayet, zina, iftira ve bunlara verilecek cezalar gibi hukukî ve zenginlerle yoksulların ilişkileri, işçi haklarının düzenlenmesi, servetin dolaşımı gibi sosyal konuları ele alır.

e) Allah'ın "yapınız" ve "yapmayınız" diye buyurduğu emir ve yasaklarını açıklar. Bunlara uymayı ister ve müminler için takdir edilmiş nimetleri müjdeler, kâfirler için hazırlanan kötü sonucu hatırlatır.

f) Geçmiş milletlere ait ibretli hadiseleri ve tarihî vakaları anlatır. Günahkâr toplulukların başına gelen felâketlerden söz eder, insanları bunlardan ibret almaya davet eder. Peygamberlerin vazifelerini nasıl başardıklarını ve bu uğurda ne kadar fedakârlıklarda bulunduklarını hikâye eder. Allah'ın sâlih kullarına vaat ettiklerinin ve kötü insanlara tehdidinin nasıl gerçekleştiğini gözler önüne serer. Kur'an, bu kıssalarla zaman ve mekân boyutunu öne çıkaran ve şahısları ele alan

bir tarih bilgisi vermeyi değil, insanlara öğüt vermeyi ve yol göstermeyi hedefler. Çünkü bu anlatımlarda bilgi boyutuna yönelince asıl hedefi teşkil eden hidayet ve öğüt cephesi gölgede kalmaktadır.

g) İnsanları, Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve hikmetini ortaya koyan eserleri üzerinde düşünerek ve onları araştırarak ilme ve irfana davet eder. Göklerin ve yerin yaratılış ve işleyiş sistemlerini incelemeyi, varlıklardaki olağanüstülükleri görüp ibret almayı teşvik eder. Allah'ın koyduğu fıtrat ve hilkat kanunlarını kimsenin değiştiremeyeceğini bildirir ve mükellefleri bu kanunlara uymaya davet eder.

h) Dinin ana gayeleri olarak görülen ve bütün dinlerin ortak amaçları kabul edilen din, can, akıl, mal ve nesebin korunması hususundaki temel hükümlere yer verir.

k) Koyduğu hükümlerde muhataplarındaki korku, teşvik, sevgi, yarar umma gibi psikolojik faktörleri harekete geçirerek Allah'ın emirlerine uymaya ve yasaklarından sakınmaya yönlendirir.

KUR'AN'I DİĞER İLÂHÎ KİTAPLARDAN AYIRAN ÖZELLİKLER

Kur'ân-ı Kerim'i diğer ilâhî kitaplardan farklı ve üstün kılan bazı özellikleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

a) Kur'an ilâhî kitapların sonuncusudur. Hz. Muhammed'den sonra peygamber gönderilmeyeceği gibi, Kur'an'dan sonra da ilâhî kitap indirilmeyecektir.

b) Kur'an, ilâhî kitaplar içinden günümüze kadar tahrif edilmeden gelmiş tek kitaptır ve kıyamete kadar böyle devam edecektir. O, yahudi ve hıristiyanların kendilerine gönderilen ilâhî kitapları tahrif ettiklerini, kelime ve cümlelerin yerlerini değiştirdiklerini, mânalarını saptırdıklarını, birçok gerçek gibi Hz. Peygamber'in geleceğini müjdeleyen ifadeleri de başka yönlere çevirdiklerini haber verirken (el-Bakara 2/76, 78; en-Nisâ 4/46; el-Mâide 5/13) kendisinin kıyamete kadar korunacağını şöyle bildirmektedir: "Muhakkak ki Kur'an'ı biz indirdik, onun koruyucuları da şüphesiz biziz." (el-Hicr 15/9).

c) Kur'an, kendisinden önce gönderilen kitapları tasdik edicidir. O, Allah'ın birliği esası üzerine kurgulanan ilâhî kitaplardan bu esasın dışına çıkarılan beyanları hükümsüz kılarak tevhit çizgisini devam ettirmekte, bu konuda açık kalan hususları tamamlamakta, yeni ihtiyaçlara göre yeni hükümler getirmektedir.

d) Kur'an'ın getirdiği esaslar ve değerler evrenseldir. O, bütün insanlığa hitap etmek üzere gönderilmiştir ve hükmü kıyamete kadar geçerlidir. Yine Kur'an kendisinden önceki ilâhî kitapları neshetmiştir. Bu, önceki bir hükmü tamamen ortadan kaldırmak şeklinde olabileceği gibi eski bir hükmü yeni bir hükümle değiştirmesi şeklinde de olur.

e) Kur'ân-ı Kerim Hz. Peygamber'e toptan değil, çeşitli olaylar, sorular, ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda zaman içinde gönderilmiştir. Buna paralel olarak günlük hayata ilişkin konularda son söyleyeceği şeyi baştan söylemek yerine, insanları ruhen ve bedenen hazırladıktan sonra söylemeyi tercih etmiştir.

f) Kur'an, insanları dinî ve dünyevî bakımdan ıslah etmeyi hedeflemiştir. Bu

sebeple alışverişten evliliğe, mirastan çeşitli anlaşmazlıkların halline kadar Câhiliye Arapları'nın yapageldikleri şeylerden doğru bulduklarını onaylamış, yanlış olanlarını ise düzeltmiş veya tamamıyla yürürlükten kaldırmıştır. O, insanların sahip oldukları bütün değerleri kökten yıkıp enkazı üzerine yeni bir düzen kurmayı değil, insanların haklarını korumayı, çıkarlarını sağlamayı ve adaletin teminini hedefleyen bir düzenlemeyi amaç edinmiştir. Bunun için indiği toplumda yararlı ve düzgün olan uygulamaları yerinde bırakmış, yanlış ve zararlı olanları ise kaldırmıştır. Bazı konularda ise ıslah edici tedbirler alarak son hükmü zamana bırakmıştır.

Bunlardan başka Kur'an'ın kolay ezberlenmesi, her asırda yeniden yorumlanabilmesi gibi özellikleri de bulunmaktadır.

el-Hicr 15/9.

bk. el-Bakara 2/2; Âl-i İmrân 3/4, 7; en-Nisâ 4/82; el-Mâide 5/48; el-En'âm 6/154; Yûsuf 12/104; el-Hicr 15/9; en-Nahl 16/89; el-İsrâ 17/39; el-Kehf 18/1; el-Enbiyâ 21/107; Sâd 38/87; Fussılet 41/3, 4; eş-Şûrâ 42/7; et-Tegābün 64/8; el-Kalem 68/52; et-Tekvîr 81/27.

el-Bakara 2/23.

el-İsrâ 17/88.

el-Bakara 2/216-221.

el-Bakara 2/228-248.

Mahmud Şeltût, *Akaid ve Şeriat*, s. 110.

Abdülhamit Birışık, “Kur'an”, *DİA,* XXVI, 383-388.

el-Müddessir 74/1-7.

Bu hususta Tayyar Altıkulaç'ın yaptığı, ikisi İstanbul'da, biri Kahire'de ve biri de San'a'da bulunan dört mushafın ilmî baskıları minnet ve şükranla karşılanacak önemli bir çalışmadır. Söz konusu çalışmalarda mushafların metinlerinin hem kendi aralarında hem de bugünkü mushaflarla aynı olduğu görülmektedir.

bk. MFuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cem,* “sûre” ve “âyet” md.leri.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* I, 57.

Tûr 52/32-34.

Hûd 11/13-14.

el-Bakara 2/23-24; Yûnus 10/37-38.

Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 506-507.

er-Rûm 30/2-5.

el-Kamer 54/45.

el-Feth 48/27.

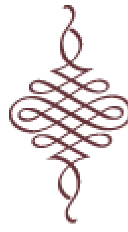
en-Nasr 110/2.

Suyûtî*, el-İtkān*, II, 277; a.mlf., *Tertîbü süveri'l-Kur'ân*, s. 37.

el-En'âm 6/38.

en-Nahl 16/89.

SORULAR – CEVAPLAR

1. el-Ahrufü’s-seb‘a ne demektir?

“Yedi harf” anlamına gelen **el-ahrufü’s-seb‘a** ile Kur’an’ın yedi okunuş biçimi kastedilmektedir. Arap dilinde kelime, mâna, okunuş ve imlâ farklılığı gösteren çeşitli lehçeler vardır. Bunlar içinde Kureyş lehçesi edebî zenginlik ve incelik bakımından öbürlerine göre açık bir üstünlüğe sahiptir. Kur’an da bu lehçe ile nâzil olmuştur. Ancak Hz. Peygamber insanların Kur’an’ı kendi lehçeleriyle okumalarına izin vermiştir.[94] Bunun gerçekleştirilme biçimine dair farklı görüşler bulunmakla birlikte en meşhur olanı “alternatifli” yani eş anlamlı kelimeleri birbirinin yerine koyarak okuma şeklindedir. Cum‘a sûresinin 9. âyetinde geçen “Allah’ı zikretmeye koşun!” anlamındaki فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ ifadesinin, aynı mânaya gelen فَامْضُوا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ şeklinde okunması buna örnek gösterilir. Ayrıca kelimelerin telaffuzundan kaynaklanan farklı okuma biçimleri de söz konusudur. Kıraat ilmi bu okuyuş biçimlerini alternatifli şekilde ele almaktadır. Farklı kıraat şekilleri Kur’an’ın geniş kitleler tarafından okunması ve anlaşılması bakımından bir ruhsat sayılmıştır.

2. Secde âyetleri ne demektir?

Bilindiği üzere secde alnı yere koyarak Cenâb-ı Hakk’ı yüceltme ve tâzim etme fiilidir. Namazın rükünlerinden olan secde dışında ayrıca sehiv secdesi ve tilavet secdesi olarak isimlendirilen iki secde türü bulunmaktadır. Sehiv secdesi, namaz içinde kasıtsız olarak yapılan bazı hataların bir anlamda onarımı niteliğindedir. Tilavet secdesi ise içinde secde emri bulunan âyetleri okuduktan sonra ilâhî emre uyarak yapılan secdedir. Bu âyetler Kur’an’da on dört yerde geçmektedir. Hanefî mezhebine göre tilâvet secdesi vâciptir.

3. Hurûf-ı mukattaa ne demektir?

Kur’an’da bazı sûrelerin başında yer alan ve birbirine katılmayıp “tek başına okunan” harf kümelerine verilen isimdir. Hurûf-ı mukattaa zâhirî itibariyle herhangi bir mâna taşımayıp, sanki başında bulundukları sûrenin bir anahtarı konumundadır. Kur’an’da yirmi dokuz sûrenin başında mukattaa harfleri yer almıştır. Tek olmanın yanında ikili, üçlü, dörtlü ve beşli kümeler de oluşturmaktadır. Bu harflare mâna verilmesi ve tevil edilip edilmemesi konusunda farklı yaklaşımlar söz konusudur. Selef âlimlerine göre hurûf-ı mukattaaya anlam vermek ve bunları yorumlamak câiz değildir, doğru davranış mânalarının Allah’a havale edilmesidir. Diğer âlimlere göre ise hurûf-ı

mukattaanın da bazı anlamları bulunmaktadır.

4. Allah Teâlâ'nın "biz" şeklinde çoğul kipi ile hitap etmesi ne anlama gelir?

Kur'ân-ı Kerim Arapça olarak nâzil olmuştur. Dolayısıyla bu dilde yer alan kullanım şekilleri de Kur'an'da yer almaktadır. Söz gelimi Arapça'da isimler ve fiiller erkek ve dişi şeklinde ayrılmakta ve bu ayrıma işaret eden takılar bulunmaktadır. Cansız yaratıklar ve melekler gibi herhangi bir cinsiyeti olmayan varlıklar da bu kalıplar içinde verilmektedir. Halbuki yapısında böyle bir ayrım olmayan dillere göre söz konusu uygulamanın bir anlamı yoktur. Sorumuza konu olan "biz" tabiri de Arapça'nın kullanımından kaynaklanan bir durumdur. Arapça'da "biz" çokluk yanında tâzim ve büyüklük de ifade etmektedir. Bütün varlıkların yaratıcısı olup kebîr ve azîm gibi sıfatlara sahip bulunan Allah Teâlâ bu kullanıma herkesten çok lâyıktır. Türkçe'de de saygı duyduğumuz kişiye "sen" yerine "siz" diye hitap ederiz.

Bazı müfessirler "biz" tabirini açıklarken Allah ile melekler arasındaki irtibata dikkat çekmiştir. Bilindiği üzere kâinatın tek yaratıcısı ve yöneticisi olan Allah, bazı meleklere bu yönetimde görevler vermiştir. Dört büyük meleğin görevleri bu çerçevede değerlendirilebilir. Söz konusu müfessirler de "biz" kelimesinin kullanıldığı yerlerde Allah ile O'nun görevlendirdiği melekleri ifade ettiğini söylemişlerdir.

5. Kur'an'daki hitapların çoğunlukla erkeklere yönelik oluşu nasıl açıklanabilir?

Bir önceki sorunun cevabında da söylediğimiz gibi Kur'an Arapça olarak nâzil olmuştur, onun vurgulama, korkutma, müjdeleme ve uyarma gibi hitap ve kullanımları da bu dile göredir. Ayrıca Kur'an'ın muhatabı olan insanların anlayışı, düşünce yapısı ve kültürel gelenekleri de önemlidir. Kur'an'ın nâzil olduğu ortamda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Araplarda da ataerkil bir aile yapısı söz konusuydu. Aileyi erkek temsil ediyor, devleti erkekler yönetiyordu, kadınlar erkeklere tâbi görünüyordu. Buna bağlı olarak erkeğe hitap edilirken dolaylı olarak kadına da hitap edilmiş oluyordu. Bu sebeple Kur'an'da hitabın çoğunlukla erkeklere ait kiplerle olması kadınların onlardan istisna edildiği anlamına gelmez. Meselâ namaz, oruç, hac ve zekât gibi emirler dil açısından erkek kipiyle olmuş diye kadınlar hiçbir zaman bu görevlerin dışında bırakılmış değildir. Ayrıca Kur'an bu geleneğe her zaman bağlı kalmayarak zaman zaman müzekker ve müennes kiplerini bir arada da kullanmıştır.

Buhârî, "Fezâilü'l-Kur'ân", 5; Müslim, "Müsâfirîn", 270.

SONUÇ

Âmentü'nün esaslarından biri olan "kitaplara iman" hem Kur'ân-ı Kerim'de hem de Peygamberimiz'in hadislerinde dile getirilen bir husustur. İslâm dini şahıslara değil, kitaba dayanan ve meşruiyetini kitaptan alan bir dindir. Bu nedenle genelde ilâhî kitapların, özel olarak da Kur'ân-ı Kerim'in bizim inanç ve düşünce dünyamızda olduğu gibi amelî hayatımızda da önemli bir yeri vardır. İlâhî kitaplar öncelikle bizim Allah ile ilişkilerimizin esaslarını belirlemekte, Allah Teâlâ'yı bize tanıtmakta, O'na nasıl kulluk edeceğimizi öğretmektedir. İkinci olarak bizim evrendeki yerimizi ve dünya ile ilişkilerimizi beyan etmekte, ona karşı olumlu ve olumsuz tavırlarımızı açıklamaktadır. Üçüncü olarak da bütün canlılara, özel olarak da insanlara karşı görev ve sorumluluklarımızı beyan etmektedir. İlâhî kitapların bu rehberliği, çoğunlukla genel ilke ve esasların ortaya konulması şeklinde olup örnek kabilinden sayılabilecek bazı tekil konular dışında bu kuralın haricine çıkılmamakta ve detaylar çoğu kere insanın akıl ve idrakine havale edilmektedir. Bu nedenle İslâm'da ilâhî kitapların anlaşılması ve yorumlanması hususunda insana önemli görevler tevdi edildiğini söyleyebiliriz.

İlâhî kitaplar, peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırılmıştır. Allah'ın gönderdiği peygamberlerin bir kısmının adı Kur'an'da zikredilmekle beraber bizler, bunların dışında da adlarını bilmediğimiz peygamberlerin gönderilmiş olabileceğini düşünüyor ve onlara da inanıyoruz. Aynen bunun gibi Kur'an'da bazı "sahife" ve "kitaplar"ın adı zikredilmektedir. Biz bunlara inanırız. Ancak Allah Teâlâ'nın gönderdiği peygamberlerin Kur'an'da zikredilenlerden ibaret olmadığını, aksine adı zikredilmeyen başka peygamberlerin de gönderilmiş olabileceğine inanırız. Bunun gibi Allah Teâlâ'nın gönderdiği kitapların da Kur'an'da zikredilenlerden ibaret olmadığını, aksine adı zikredilmeyen başka kitapların da indirilmiş olabileceğine inanırız. Kısacası biz, "Allah'ın görevlendirdiği bütün peygamberlere inandığımız gibi O'nun gönderdiği bütün kitaplara da inanırız." Bu yaklaşım biz müslümanlara, diğer din mensuplarında mevcut olmayan büyük bir zenginlik ve kapsayıcılık özelliği kazandırmaktadır.

Öte yandan Allah'tan gelen bütün buyruk ve haberlere inanmakla beraber günümüzde Kur'an dışındaki mukaddes kitapların peygamberlerine gönderildiği şekliyle otantik yapılarını koruyamadıklarını da söyleriz. Dolayısıyla bizim imanımıza nesne olan Tevrat, Zebur ve İncil, Hz. Musa'ya, Davud'a ve İsa'ya indirilenlerin aynı değildir.

Bu mütevazı çalışmada ilâhî kitaplara ilişkin özet bilgiler verilip onlara imanın mahiyeti açıklandıktan sonra Kur'ân-ı Kerim ele alındı, onun nüzulü, yazılması, toplanması, çoğaltılması ve günümüze kadar tevatürle nakledilişi üzerinde duruldu. Kur'an'ın muhtevası, lafız ve mânâsındaki i'cazı, bu çerçevede tercüme edilip edilemeyeceği tartışıldı. Sonra da onu diğer ilâhî kitaplardan ayıran

özellikleri ele alınıp açıklandı. Çalışmamızın sonunda ise Kur'an'ın lafız ve muhtevasına ilişkin zihinlere takılan ve sıkça sorulan bazı sorular ele alınarak bunların nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde duruldu.

Çalışmamızda ilâhî kitaplar hakkında akide çerçevesinde özet bilgiler verip onlara nasıl inanmamız ve onlar hakkında nasıl düşünmemiz gerektiğine ilişkin bazı hususları okuyucularımızın bilgi ve değerlendirmelerine sunmaya çalıştık. Bu kitaplar içinde Kur'ân-ı Kerim'in özel bir yeri söz konusudur. Biz de kitabımızın hacminin müsaade ettiği ölçüde bu hususa da dikkat çekmeye çalıştık. Cenab-ı Hakk'tan bu gayretlerimizi razı olduğu makbul amellerden saymasını diler, bizleri başta Kur'ân-ı Kerim olmak üzere bütün ilâhî kitapların bilgileri ile donatmasını, buyruklarına göre hareket etmeye muvaffak kılmasını ve onların nurları ile nurlandırmasını niyaz ederiz. Gayret bizden, hidayet Allah'tandır.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, *Müsned,* İstanbul 1992.
Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî,* İstanbul 1992.
Müslim, *Sahîhu Müslim,* İstanbul 1992.
Tirmizî, *Sünen*, İstanbul 1992.
Hâkim, *el-Müstedrek*, Haydarâbâd 1915.
Halîmî, *el-Minhâc fî şuabi'l-îmân*, baskı yeri yok, Dârü'l-fikr, 1979.
Nûreddîn es-Sâbûnî, *el-Bidâye fî usûli'd-dîn* (nşr. Bekir Topaloğlu), Ankara 1979.
Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, Kahire 1970.
Fahreddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, Beyrut 1990/1411.
Süyûtî, *el-İtkān fî ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut, ts., Dârü'l-mâ›rife.
a. mlf., *Tertîbü süveri'l-Kur'ân,* Beyrut 1986.
Teftâzânî, *Şerhu'l-Akāid*, İstanbul 2008.
Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Ankara 1935.
M. Fuâd Abdülbâkî, *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, İstanbul 1982.
Mahmud Şeltût, *Akāid ve Şerîat*, İstanbul 1991.
Muhammed Hamîdullah, *Kur'ân-ı Kerîm Tarihi* (trc. Salih Tuğ), İstanbul 1993.
Osman Keskioğlu, *Kur'an Tarihi,* İstanbul 1953.
Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara 1993.
A. Saim Kılavuz, *Anahatlarıyla İslâm Akaidi ve Kelâma Giriş,* İstanbul 2004.
Baki Adam, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat,* Ankara 1997.
Bekir Topaloğlu – İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2010.
Ali Bardakoğlu, "Kitap", *DİA*, XXVI, 123-124.
Muhammed Tarakçı, "Tahrif", *DİA,* XXXIX, 422-424.
Ömer Faruk Harman, "Kur'an", *DİA,* XXVI, 412-414.
a.mlf., "Ahd-i Atîk", *DİA*, I, 495-496.
a.mlf., "İncil", *DİA*, XXII, 270-276.
Abdülhamit Birışık, "Kur'an", *DİA*, XXVI, 383-388.
Ömer Dumlu, "Suhuf", *DİA*, XXXVI, 477-478.